

"What's in a name?" Forholdet mellom type semantisk benevnelse,
framing og holdninger til immigranter

En replikasjon og videreføring av en amerikansk studie

Ani Elise Pilavian Åsengen

Levert som hovedoppgave ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Oktober 2009

Sammendrag

Forfatter: Ani Elise Pilavian Åsengen

Tittel: "What's in a name?" Forholdet mellom type semantisk benevnelse, frame og holdninger til immigranter. *En replikasjon og videreføring av en amerikansk studie.*

Veileder: Førsteamanuensis Reidar Ommundsen

Biveiledere: Universitetslektor Dag-Erik Eilertsen

Doktorgradsstipendiat Anne-Marie Halberg

Den følgende studien er en replikasjon og videreføring av en studie utført av Ommundsen, Larsen & van der Veer i USA (2008). I denne studien fant man at type semantisk benevnelse benyttet på en gruppe immigranter hadde effekt på holdninger til den samme gruppen. Den følgende studien forsøker å replisere disse funnene i en norsk kontekst, og etterprøver samtidig Ommundsen et al.s antagelse om at deres funn kan forklares som en "framingeffekt". Deltagerne var 305 universitets- og høyskolestudenter (M alder=22, 151 kvinner, 152 menn). Studien ble designet som et "paper-and-pencil" mellomgruppe survey-design. Respondentene ble randomisert tilordnet eksperimentets tre ulike betingelser og eksponert for henholdsvis benevnelsene a) Illegale innvandrere b) Ulovlige innvandrere og c) Papirløse innvandrere. Deltagerne fylte ut en 20-ledds likertskala som måler holdninger til immigrasjonsrelaterte tema og ble bedt om å oppgi hvorvidt de hadde vektlagt et lovbruddsperspektiv eller et humanistisk perspektiv (frame) da de fylte ut holdningsskalaen. Respondentene oppga også politisk ståsted, studieretning og foreldrenes etnisitet. Resultatene viste ingen effekt av semantisk benevnelse på holdninger. Det ble heller ikke påvist noen medierende eller modererende effekt av frame. Det ble imidlertid funnet en sterk sammenheng mellom valg av frame, holdninger og politisk ståsted.

Forord

Arbeidet med dette hovedoppgaveprosjektet har vært gøy, krevende, intenst og givende. Jeg ønsket å skrive om et for meg viktig tema, og gjøre en studie som kunne komme en gruppe jeg føler et engasjement for til gode. Med god hjelp fra flere personer føler jeg at jeg et stykke på vei har lyktes i dette.

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til min hovedveileder, førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo, Reidar Ommundsen for tett og god oppfølging og entusiasme og engasjement på mine vegne gjennom hele prosessen.

Jeg er også stor takk skyldig mine to biveiledere, doktorgradsstipendiat Anne-Marie Halberg og universitetslektor Dag-Erik Eilertsen. Anne-Marie: Takk for uvurderlig, tålmodig og pedagogisk hjelp gjennom flere lange kvelder på Psykologisk Institutt. Takk også for hyggelige pauser og oppmuntrende prater på ditt kontor. Dag-Erik Eilertsen kom inn som en god hjelper mot slutten av prosessen og overvældet meg med forfriskende syn, nye tanker, optimisme, velvilje og førsteklasses hjelp med analyser: Tusen takk!

I arbeidet med datainnsamling har jeg også hatt flere gode hjelpere. En stor takk til mine ”forskningsassistenter” og gode venner: Birgitte Engelsen Flatval, Camilla Frydendal, Ellen Sveen-Haugen Hoel, Madeleine Lagerström, Simen Lindviksmoen og Kjetil Nordengen.

I forbindelse med datainnsamling vil jeg også få takke velvillige forelesere som har latt meg få av deres tid for å få gjennomført dette prosjektet. En ekstra takk i denne sammenheng går til høyskolelektor Tom Skoglund, for god hjelp til organisering og gjennomføring av datainnsamling.

Jeg vil selvfølgelig også takke alle de studentene som frivillig har gitt sin tid for å gi sitt bidrag til forskningen ved å være deltagere i denne studien.

Til sist en stor takk til min familie og til mine gode venner som har støttet og oppmuntret meg gjennom arbeidet med hovedoppgaven fra begynnelse til slutt. Dere har vist entusiasme, engasjement og interesse for prosjektet mitt, og har hjulpet meg videre ved å stille spørsmål

og komme med innspill. En spesiell takk fra meg til mine foreldre, Inger Åsengen og Charles Pilavian.

Oslo, oktober 2009

Ani Elise Pilavian Åsengen

Forord

Innledning

<i>Begrepsavklaring</i>	10
Teori og utvikling av hypoteser	10
<i>Labeling</i>	10
<i>Framingbegrepet</i>	11
<i>Framing til forskjell fra beslektede fenomener</i>	13
<i>Labeling av immigrantene i offentlig diskurs</i>	16
<i>Hvordan skapes ulike frames innenfor innvandringsfeltet?</i>	16
<i>Implikasjoner av systematisk labeling og framing av immigrantene</i>	19
<i>Immigrantene i norsk offentlig diskurs</i>	20
<i>Labeling og framing av immigrantene i den norske debatten</i>	21
<i>Hvem responderer på hva? Modererende faktorer i framing</i>	22
<i>Utforming av problemstillinger</i>	24
<i>Begrepsdefinisjoner og operasjonaliseringer</i>	28
<i>Oppsummering av forskningsspørsmål</i>	29
Metode.....	29
<i>Prosedyre</i>	31
<i>Data</i>	32
Resultater.....	33
Diskusjon.....	37
<i>Metodologiske aspekter ved studien</i>	40
<i>Retninger for fremtidig forskning</i>	44
<i>Konklusjon og avsluttende kommentarer</i>	44
Referanser.....	46
Holdningsundersøkelse	A
Holdningsundersøkelse	B
Holdningsundersøkelse	C

Innledning

Det anslås i følge en rapport utarbeidet av Statistisk Sentralbyrå (SSB) og forskningsstiftelsen FAFO (Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon) at det er omlag 18.000 immigranter som oppholder seg i Norge uten nødvendige tillatelser eller dokumentasjon (Zang, 2008). Det antydes i den samme rapporten at de reelle tallene antagelig er høyere (Zang, 2008).

Denne gruppen er sammensatt. Mange kommer til Norge med lovlige dokumenter, som for eksempel turistvisum, med midlertidig arbeidstillatelse eller som asylsøkere. I blant blir de imidlertid lenger i landet enn det turistvisumet tillater, eller de arbeider uten nødvendige tillatelser. Andre kommer uten identifikasjonspapirer, med falske identifikasjonspapirer, eller man mistenker at de lyver om sin identitet. Noen kan også la være å registrere seg hos Politiets utlendingsenhet ved ankomst til Norge, eller gå under jorda ved for eksempel avsalg på sin asylsøknad eller søknad om forlengelse av arbeidstillatelse. Noen vanlige betegnelser som benyttes på denne gruppen immigranter er "illegale innvandrere", "ulovlige innvandrere" eller "papirløse innvandrere". Offentlige instanser og media omtaler ofte gruppen med de to første benevnelsene - "illegale" eller "ulovlige" - fremfor "papirløse". Et søk utført i den digitale nyhetsarkivdatabasen Retriever i juni 2009 viste for eksempel at termen "ulovlige innvandrere" har blitt brukt 901 ganger i norske medier (papiraviser, TV, radio og web) de siste 365 dagene (A-tekst, 2009). I følge det samme søket hadde termen "illegale innvandrere" blitt brukt 840 ganger, mens "papirløse innvandrere" hadde blitt brukt 353 ganger (A-tekst, 2009). Et nytt søk på regjeringens hjemmesider viser den samme disproporsjonen: Termen "ulovlige innvandrere" gir 15 treff, "illegale innvandrere" gir 19, mens "papirløse innvandrere" gir ett treff (Den norske regjeringen, 2009.) Det at den benevnelsen man setter på et objekt kan påvirke hvordan dette objektet evalueres er ikke nytt i forskningslitteraturen (for eksempel Blakar, 1973). Hva man skal kalle noe har jevnlig vært oppe som tema i norsk offentlig debatt. For eksempel har det vært diskutert hvorvidt man bør si "farget" fremfor "neger" eller "renholdsarbeider" i stedet for "vaskedame".

En ren labelingeffekt har man dersom bedømmelsen av et objekt systematisk påvirkes av semantisk merkelapp (label) (for eksempel Pohl, 2004). Dette er demonstrert og beskrevet på flere ulike fagfelt gjentatte ganger, blant annet i sosiologi, kriminologi og sosialpsykologi (for eksempel Scheff, 1966). For eksempel ble dette vist i en norsk studie som undersøkte effekten av ulike semantiske merkelapper benyttet på pasienter innenfor psykisk helsevern

(Ommundsen & Ekeland, 1978). Denne studien viste at semantiske merkelapper systematisk påvirket hvilken type attribusjon (ytre eller indre) respondentene gjorde i forhold til skyldspørsmålet i forbindelse med en fiktiv bilulykke de fikk vite at en beskrevet pasient hadde vært innblandet i (Ommundsen & Ekeland, 1978).

Effekten av semantiske benevnelser på holdninger til immigranter har imidlertid ikke vært studert i særlig grad. I 2003 ble det utført en studie i Australia av som undersøkte effekt de tre merkelappene "illegal immigrants", "refugees" og "asylum seekers" på holdninger til denne typen innvandring (Augostinos & Quinn, 2003). Augostinos & Quinn fant her at holdningene til denne gruppen ble mer negative ved bruk av merkelappen "illegal immigrant" fremfor ved bruk av de to andre merkelappene (Augostinos & Quinn, 2003). Et åpenbart problem ved denne studien er imidlertid at de tre semantiske merkelappene som ble benyttet vanskelig kan sies å referere til den samme gruppen: Det å være asylsøker ("asylum seeker") i et annet land er en menneskerettighet ifølge § 14 i FNs Verdenserklæring om menneskerettigheter som Norge har ratifisert (FN-sambandet, 2009a). Det å ha status som flyktning ("refugee") på sin side, innebærer ifølge FN å være en person som på grunn av forfølgelse eller krig oppholder seg utenfor det landet man er borger av uten å være i stand til å søke dette landets vern (FN-sambandet, 2009b). Som gjort rede for innledningsvis, skiller det å være "illegal immigrant" seg dermed ikke bare i benevnelse, men også i faktisk innhold fra det å være både "refugee" ("flyktning") og "asylum seeker" ("asylsøker").

I 2007 utførte imidlertid Ommundsen, Larsen og van der Veer en studie i statene California og Oregon i USA hvor de undersøkte hvorvidt det å bli eksponert for tre ulike semantiske merkelapper som alle refererte til denne samme gruppen av immigranter systematisk påvirket hvilke holdninger respondentene senere rapporterte på en holdningsskala (Ommundsen, Larsen & van der Veer, 2008). Merkelappene som ble benyttet i denne studien var a) Illegal alien, b) Illegal immigrant og c) Undocumented immigrant. Merkelappen "illegal alien" er forøvrig den standardbetegnelse som benyttes på denne gruppen i amerikansk fremmedlovgivning. Resultatene viste at den semantiske merkelappen "illegal immigrant" resulterte i de mest negative holdningsskårene fra respondentene, mens de respondentene som hadde blitt eksponert for merkelappen "illegal alien" uttrykte de mest positive holdningene til denne typen innvandring som målt på holdningsskalaen (Ommundsen et al., 2008). Ommundsen og medarbeidere inkluderte også et mål på patriotisme og fant at høy skåre på "blind patriotisme" var assosiert med mer negative holdninger til immigranter, uten interaksjon med semantisk merkelapp (Ommundsen et al., 2008).

I sin diskusjon av resultatene åpnet forfatterne for at det kunne være slik at type semantisk merkelapp påvirker holdninger gjennom en *framingeffekt*. (Ommundsen et al., 2008). En framingeffekt i denne sammenhengen vil si at bruk av semantisk merkelapp synliggjør *visse aspekter* ved et tema på bekostning av andre aspekter (for eksempel Entman, 1993). Et eksempel på slik type framing er skiftet i bruk av terminologi man så hos representanter for Det republikanske partiet i USA i omtalen av oljeboring etter at miljø- og klimasaken ble løftet frem: I stedet for å snakke om at man var for ”drilling for oil” gikk man over til å si at det man støttet var ”exploring for energy” (Wikipedia, the free encyclopedia, 2009). Det samme fenomenet beskrives altså i ulik terminologi for å sette fokus på ett aspekt fremfor et annet.

Denne typen framing beskrives ofte som *issue framing*. Dette til forskjell fra *equivalency framing* som i stedet for å synliggjøre kvalitativt ulike aspekter ved et tema presenterer logisk ekvivalente fakta på ulike måter og undersøker hvordan dette påvirker evalueringer (for eksempel Kahneman & Tversky, 1984). Mens *equivalency framing* effekter har blitt identifisert i mange ulike kulturer og i mange ulike utvalg og til ulike tider (for eksempel Kahneman, 2000), har *issue framing* vist seg å være et mer kontekstavhengig fenomen (for eksempel Lakoff, 2004). Jeg vil nærmere diskutere *framing* som konsept og derunder ulike former for framing senere i oppgaven.

Når det gjelder forståelsen av semantiske merkelappers effekt på holdninger gjennom framing er det nyttig å gjøre bruk av Zanna og Rempels holdningsteori fra 1988 (Zanna & Rempel, 1988). I følge Zanna og Rempels teori kan holdninger forstås som evalueringer. ”Evalueringer” slik det her omtales refererer til kategoriseringer av et holdningsobjekt langs en dimensjon eller målestokk (Zanna & Rempel, 1988). Holdningsobjektet kan være et konkret mål, atferd, en abstrakt enhet, en person, en gruppe eller en hendelse. Målestokken kan være enten universell eller spesifikk, fellessosial eller personlig. En universell målestokk er for eksempel definert av ytterpunktene ”god” eller ”dårlig”, mens en målestokk i en ungdomskultur for eksempel kan gå fra ”kul” til ”kjiip”. Framingkonseptet passer spesielt godt sammen med Zanna og Rempels holdningskonsept (Zanna & Rempel, 1988) fordi framing vil være det som bidrar til å synliggjøre en målestokk eller evalueringdimensjon framfor en annen. For å benytte eksempelet over vil en frame som synliggjør ”miljødeleggelse” som tema eller kriterium samtidig definere en målestokk hvor et holdningsobjekt – her ”drilling for oil” – vil bli evaluert positivt eller negativt etter sin ”grad av” miljødeleggelse. Det ligger implisitt at det å synliggjøre et aspekt er det samme som å ta fokus bort fra andre aspekter (for

eksempel Entman, 1993). Her vil dette for eksempel kunne være å evaluere oljeleting ut fra de økonomiske gevinstene ved å finne nye oljefelter.

Selv om Ommundsen og medarbeidere (Ommundsen et al., 2008) altså antydte at det var en framingeffekt som var forbindelsen mellom type semantisk merkelapp og evaluering, og også kalte sin studie for "Framing Immigrants: How they are labeled affects how they are evaluated", etterprøvde de ikke dette empirisk. De antydte heller ikke spesifikt *hvordan* de så for seg at en slik framingeffekt skulle finne sted.

Den følgende studien har derfor som hovedmål å 1) Undersøke om det finnes en effekt av semantisk merkelapp på evalueringer av denne gruppen i en norsk kontekst og 2) Forsøke å undersøke om det, dersom en slik effekt eksisterer, er gjennom en framingeffekt, og i så fall på hvilken måte. Studien er slik et forsøk på en replikasjon og en videreføring av Ommundsen og medarbeideres originalstudie (Ommundsen et al., 2008).

Begrepsavklaring

Jeg vil i det følgende omtale *labels* som "benevnelser" eller "semantiske merkelapper", men likevel snakke om *labellingeffekter* når dette er aktuelt.

Jeg vil omtale *frames*, *framing* og *framingeffekter* med engelske ord i mangel av fullgode alternativer på norsk.

Når det gjelder den spesifikke gruppen av immigranter jeg omtaler, vil jeg referere til dem som kun "immigranter" eller "immigrantene".

Teori og utvikling av hypoteser

Labeling

Labelingteori har sitt opphav i fagdisiplinene sosiologi og kriminologi og har satt fokus på det labelingteoretikere mener er den lingvistiske tendensen majoriteten har til å sette negative merkelapper på minoriteter eller andre som ansees som avvikende fra en norm (for eksempel Becker, 1963). I forlengelsen av dette tenkte disse teoretikerne seg at omverdenen ville reagere på en person ut fra hvilken merkelapp som var satt på vedkommende. Disse reaksjonene kunne i neste omgang bli til en selvoppfyllende profeti for de personene eller gruppene som ble påsatt benevnelser (Becker, 1963; Scheff, 1974).

Noen av de første labelingstudiene ble utført innenfor psykiatrifeltet (for eksempel Scheff, 1966). Thomas Scheff og andre lanserte labelingteori som en konkurrerende modell til den psykiatriske sykdomsmodellen i forståelsen av psykisk sykdom og utførte en serie av

empiriske studier på dette feltet (for eksempel Temerlin, 1968). I disse studiene fremkom det blant annet hvordan det å bli gitt en alvorlig psykiatrisk diagnose systematisk påvirker hvordan man blir evaluert - uavhengig av psykiatrisk tilstand (for eksempel Rosenhan, 1973).

I Norge har det vært en tradisjon med offentlig diskusjon omkring benevnelse som hovedsakelig kom i etterkant av Rolv Mikkell Blakars sakprosabok fra 1973 "Språk er makt" (Blakar, 1973). I boka skrev Blakar blant annet om hvordan språklige mønstre kan være uttrykk for klassetilhørighet, og om hvordan språket kan virke undertrykkende eller være med på å opprettholde undertrykkende samfunnsstrukturer (Blakar, 1973). Et eksempel på det siste er at språket vårt inneholder ordet "yrkeskvinne", men ikke ordet "yrkesmann" (Blakar, 1973). Blakar bemerker at dette skyldes at det ligger implisitt i disse benevnelsene at en mann har et yrke, mens det samme ikke er gitt for en kvinne (Blakar, 1973). I tråd med Sapir-Whorf hypotesen (Whorf, 1956) skriver også Blakar at ordforrådet vårt "(...) *naturlegvis (er) heilt ut avgjerande for kva slags sosiale realitetar vi kan gripe, forstå og formidle ved hjelp av det norske språket*" (Blakar, 1973, s. 40). Sapir-Whorf hypotesen er forøvrig ideen om at ulike kulturelle konsepter og kategorier som ligger innbakt i ulike språk påvirker den kognitive klassifiseringen av den erfarte verden (Whorf, 1956). – Som en konsekvens av dette vil talere av ulike språk tenke og handle ulikt fra hverandre (Whorf, 1956).

På tross av at labeling dermed kan ha konsekvenser for sosial interaksjon, er det overraskende lite å finne skrevet om temaet i sosialpsykologibøker. - I et utvalg av innføringsbøker i faget er kun noen få setninger nevnt (for eksempel Hogg & Vaughan, 2008; Myers, 2008). I tillegg kan nevnes at stemplingsteoriene ikke synes å inneholde eksplisitte hypoteser om hvilke psykologiske prosesser som kan aktiveres som følge av ulike semantiske merkelapper, og at et framingsbegrep kan vise seg å være nyttig i den forbindelse.

Framingsbegrepet

Som allerede nevnt skiller man mellom *issue framing* og *equivalency framing*. Equivalency framing har typisk blitt studert innenfor et "decision making perspektiv" hvor deltagerne skal fatte avgjørelser basert på et mål om å maksimere vinning og minimere tap (for eksempel Kahneman & Tversky, 1984). Et klassisk eksempel fra Kahneman og Tversky er når man ber respondenter om å avgjøre hvorvidt et helseprogram som er designet for å motvirke spredningen av et virus er effektivt, dersom de får vite at 1) 200 av 600 personer "vil bli reddet" i motsetning til om de får vite at 2) 400 av 600 personer "vil dø" (Tversky & Kahneman, 1981, s. 343). På bakgrunn av denne og andre studier fant man at respondenter typisk blir risikoaversive i en "vinningsframe" (gains frame) som i eksempel nummer en,

mens de blir risikosøkende i en "tapsframe" (losses frame) som i eksempel nummer 2). Denne typen framingeffekter har vist seg svært robust på ulike felter, på tvers av kulturer og i ulike populasjoner; studentutvalg, ikke-studentutvalg og i såkalte ekspertutvalg – for eksempel leger og matematikere (Kahneman, 2000).

Den type framing vi vil undersøke om finner sted i denne studien er en issueframingeffekt. Issueframes har som funksjon å "*act like plot or story lines, lending coherence to otherwise discrete pieces of information*" (Nelson, Oxley & Clawson, 1997, s. 568). Eller: "(...) *emphasizing a subset of potentially relevant considerations*" (Druckman, 2004, s. 672).

Et eksempel på *issue framing* fra litteraturen er fra Nelson, Clawson og Oxley (1997) hvor de i en studie undersøkte hvordan ulik medieframing av et forestående offentlig folkemøte i regi av Ku Klux Klan (KKK) systematisk påvirket hvorvidt respondentene støttet eller var i mot at KKK skulle få avholde et slikt møte (Nelson, Clawson & Oxley, 1997). Dersom media fokuserte på farene for at et offentlig KKK-møte ville kunne føre til sammenstøt mellom KKK og motdemonstranter (en "public safety" frame) rapporterte folk typisk negative holdninger til at møtet skulle finne sted. Dersom folk leste eller så nyhetsoppslag som hadde retten til å ytre seg fritt som fokus (en "freedom of speech" frame) ga det seg imidlertid på gruppenivå utslag i mer positive holdninger til et slikt møte (Nelson, Clawson & Oxley, 1997). Altså; fokusering på en side ved et offentlig folkemøte avholdt av Ku Klux Klan vil kunne skyggelegge andre aspekter ved samme tema og slik systematisk kunne påvirke hvordan man evaluerer temaet. For å knytte forbindelsen til Zanna og Rempels innledningsvis nevnte holdningskonsept (Zanna & Rempel, 1988) kan en anta at en ytringsfrihetsframe her vil synliggjøre en "ytringsfrihetsmålestokk" som holdningsobjektet – et offentlig folkemøte i regi av KKK – vil kategoriseres langs.

Robert M Entman har skrevet om framing at det "(...) *consistently offers a way to describe the power of a communicating text*" (Entman, 1993, s. 51). For å forene det han beskriver som "a scattered paradigm" har Entman forsøkt å identifisere hva som er felles i forståelsen av framingkonseptet på tvers av ulike fagdisipliner. Entman oppsummerer betydningen av frames slik: "*Framing essentially involves selection and salience. To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described.*" (Entman, 1993, s. 52). En viktig funksjon ved frames er dermed synliggjøring. Med synliggjøring menes at informasjon gjøres lettere å legge merke til, gjøres mer meningsfull, eller gjøres lettere å

huske. Frames kan altså være med på å påvirke hva folk flest legger merke til og hvordan de forstår og husker problemet, og også hvordan de tolker det, evaluerer det og velger å handle på det (Entman, 1993).

I henhold til det ovenstående benyttes framing i alle kommunikative kontekster; i mediene, i politikk, i den private sfære – kort sagt i alle kontekster hvor mennesker kommuniserer med hverandre. Mediene er likevel en ”kraftfull arena” for bruk av frames fordi man har potensial til å nå mange mennesker på en gang.

I følge Entman kan framing betraktes ut fra minst fire ulike perspektiver på kommunikasjonsprosessen: 1) Avsenderen, som bevisst eller ubevisst gjør valg av frame i forhold til det han eller hun ønsker å kommunisere. 2) Teksten, som kan inneholde eller ikke inneholde ord, vendinger, setninger eller uttrykke verdier som synliggjør en viss frame. Tekst kan for øvrig være både talt og trykt ord og innebefatter både sakprosa, nyhetsartikler og fiksjonslitteratur. 3) Avsenderen, som både kan og ikke kan bli påvirket av de frames som teksten formidler. 4) Kulturen, som står for det tilfanget vi har av ulike frames. Framing på alle nivåer har den samme funksjonen; å velge ut elementer og belyse dem, og å benytte de elementene som har blitt belyst til å konstruere et argument om et problem, dets årsaker og potensielle løsninger (Entman, 1993). En semantisk benevnelse kan dermed være del av en framing av et tema idet en slik benevnelse også kan virke synliggjørende på et aspekt ved et tema over et annet eller være verdiladet på en slik måte at det henspeler på et sett av konsepter.

Framing til forskjell fra beslektede fenomener

Framing og priming. Et naturlig spørsmål å stille seg i forhold til Ommundsen og medarbeideres studie (Ommundsen et al., 2008) er hvorfor man ikke kunne anta at forbindelsen mellom type semantisk benevnelse og senere evaluering av immigrantene ble mediert av en semantisk primingeffekt i stedet for en framingeffekt. Altså at bruk av den ene benevnelsen over den andre gjorde visse konsepter mer aksessible i hukommelsen. "Priming" er i følge Sherman, Mackie og Driscoll (1990) "(...) a procedure that increases the accessibility of some category or construct in memory" (Sherman, Mackie, and Driscoll, 1990, s. 405). At denne definisjonen involverer både "category" og "construct" åpner for at man kan se forbi enkle semantiske primingeffekter hvor et ord vekker assosiasjon til et beslektet ord i semantiske nettverk.

Dette er også i tråd med det John A Bargh (2006) i en oppsummering av omkring førti års forskning innenfor primingparadigmet konkluderer med. I sin gjennomgang gjør Bargh

gjør rede for hvordan nyere primingstudier (for eksempel Lerner, Goldman & Tetlock, 1998) har ”bridged the gap” mellom enkel semantisk priming og for eksempel framingeffekter (Bargh, 2006).

De tidligste primingstudiene, som for eksempel Meyer og Schvanevelts fra 1971, viste hvordan semantisk beslektede ord virker aktiverende på hverandre (Meyer & Schvaneveld, 1971). Etter hvert ble primingstudiene også ”utvidet” ved at man også studerte hvordan man kunne prime stereotyper og kategorier. Et hyppig sitert eksempel på sistnevnte er Devines studie fra 1989 (Devine, 1989) hvor respondenter ble eksponert for gruppestereotype ord som brukes i nedsettende omtale av afroamerikanere (for eksempel ”lazy”, ”nigger” etc.). Eksponeringen var så kort at ordene ikke kunne bevisst oppfattes, men hos både deltagere som skåret høyt og lavt på dimensjonen ”fordomsfullhet” påvirket dette systematisk hvordan de senere tolket og evaluerte handlingene til en afroamerikansk mann i en historie de leste (Devine, 1989): Respondenter som hadde blitt eksponert for negative gruppestereotype ord evaluerte handlingene til personen i historien som mer fiendtlige og aggressive enn respondenter som ikke hadde vært utsatt for den samme eksponeringen (Devine, 1989). En affektiv komponent kom med dette inn i primingstudiene, og fra å undersøke kun rene semantiske effekter hadde man nå begynt å studere hvordan både holdninger og oppfatninger kunne primes ubevisst.

Nyere primingstudier har undersøkt om også dypere verdier og ideologier som mennesker holder for å være relativt konstante også kan være gjenstand for priming. I en amerikansk studie fra 2007 viste Rotschild, Abdollahi og Pyszczynski hvordan det å prime medfølelse kristne verdier endret konservativt kristnes holdninger til militære intervensjoner i Midtøsten (Rotschild, Abdollahi & Pyszczynski, 2007). Deltagerne var respondenter som var kategorisert som kristen-fundamentalistiske og ekstremt politisk konservative. I en amerikansk kontekst er ofte individer med slik religiøs og ideologisk tilhørighet tilhengere av ekstreme militærintervensjoner i Midtøsten med det formål å sikre staten Israels eksistens. I studien ble respondentene eksponert for såkalte *mortality salience cues* (påminnere om egen dødelighet). Det har gjentatte ganger blitt demonstrert at eksponering for slike cues øker individers behov for å holde fast ved sitt eget verdenssyn og sitt eget verdisett (se for eksempel Greenberg, Landau, Solomon, & Pyszczynski, 2005). I denne studien ble derimot denne effekten reversert når slike cues ble presentert sammen med bibelske Jesussitater, hvor det å ha medfølelse for sin neste var budskapet (Rotschild et al., 2007). Den samme effekten ble vist i en oppfølgingsstudie utført i Iran hvor iranske respondenter, også de fundamentalistisk religiøse og sterkt konservative, ble presentert for mortality salience cues

sammen med Koransitater som handlet om det å ha medfølelse. I dette utvalget resulterte dette i mer pro-vestlige holdninger (Rotschild et al., 2007). Gjennom priming eller synliggjøring av tilgjengelig informasjon, her den menneskelige og humanistiske siden av et tema, viste altså denne studien hvordan evalueringer systematisk blir påvirket. Spørsmålet på begynnelsen av dette avsnittet mister dermed noe av sin relevans, all den tid også issueframingeffekter kan forstås som det Bargh beskriver som en "tredjegerasjons" primingeffekt (Bargh, 2006).

Framing og overtalelse. I følge den klassiske teorien om overtalelse involverer overtalelse typisk en *kilde* som presenterer *et budskap* om *et holdningsobjekt* til et *publikum* (Hovland, Janis og Kelly, 1953). I følge Eagly og Chaiken (1993) vil overtalelse finne sted dersom man *forstår* budskapet, *tror på* budskapet og informasjonen man mottar *skiller seg fra* det man tidligere har trodd på (Eagly & Chaiken, 1993). Til forskjell fra dette har vi allerede sagt at framing handler om en vekting, eller en synliggjøring, av *allerede tilgjengelig* informasjon. Framing involverer altså nødvendigvis ikke noen endring i kognisjoner eller oppfatninger. Forskjellen mellom de to fenomenene har blitt demonstrert flere ganger, for eksempel i en empirisk studie fra 1997 utført av Nelson, Oxley og Clawson (Nelson, Oxley & Clawson, 1997). Studien baserte seg på det robuste funnet at kunnskapsrike individer typisk har vist seg vanskeligere å overtale enn andre (for eksempel McGuire, 1964). Man antar at dette er fordi den informasjonen som presenteres ofte ikke ny for disse individene, og at de besitter så vidt mye kunnskap og informasjon at de kan plukke fra hverandre argumentene de eksponeres for. Nelson og medarbeidere (Nelson, Oxley & Clawson, 1997) baserte seg ut fra dette på et premiss om at dersom framing var lik overtalelse burde de med *minst* tidligere kunnskap være de som var *mest* sensitive for framingeffekter. Dersom framing imidlertid skilte seg fra overtalelse ved at det innebar vekting av tilgjengelig informasjon burde velinformerte individer påvirkes på samme vis. Resultatene i Nelson og medarbeideres (Nelson, Oxley & Clawson, 1997) studie viste det siste: Tilsynelatende aktiverte type frame *allerede eksisterende* oppfatninger hos de som fra før var kjent med framens budskap (Nelson, Oxley & Clawson, 1997). Faktisk var disse velinformerte respondentene tilsynelatende *mer sårbare* for framingeffekter enn mindre kunnskapsrike respondenter. Jeg vil imidlertid komme nærmere inn på antatt modererende faktorer i framing senere i oppgaven (Nelson, Oxley & Clawson, 1997).

Framingeffekter kan vi altså få uten å gjøre åpenbare forsøk på overtalelse og uten å legge til ny informasjon. Dette betyr også at frames kan ha en effekt selv når mottagere er uenige i innholdet i budskapet (for eksempel Druckman 2001, 2004; Druckman & Nelson

2003). Nedenfor vil jeg utdype sammenhengen mellom labeling og framing med spesiell referanse til migrasjonsfeltet og det som er hovedtemaet for den foreliggende undersøkelsen.

Labeling av immigrantene i offentlig diskurs

I USA antar man at det reelle tallet på den aktuelle gruppen av immigranter kan være omkring 12 millioner (for eksempel Vock, 2007). I 2007 tredoblet 46 stater antallet immigrasjonsrelaterte lover og lover som la restriksjoner på immigrantenes rettigheter. Nye lover som iverksatte innskrenkninger i rettigheter og frihet var etter dette i ratio 2:1 til de som ga immigrantene goder eller rettigheter (Vock, 2007). Denne innvandringen, og især den migrasjonen som kommer fra Mexico, var også et av hovedtemaene i den amerikanske presidentvalgkampen i 2008 (for eksempel Carter, Ellis, Hossain & McLean, 2008).

Paul Vitello, politisk spaltist i The New York Times, skrev i en kommentarartikkel i avisa i 2006 om hvordan ulike semantiske merkelapper på denne gruppen benyttes systematisk av interessegrupper med ulike standpunkter i forhold til denne gruppens rettigheter (Vitello, 2006). I følge Vitello kan man ut fra hvilken benevnelse noen benytter på denne gruppen omtrent vite hvilke meninger og synspunkter de står for (Vitello, 2006). Det er altså i USA en sterk sammenheng mellom hvilke benevnelser som benyttes av ulike interessegrupper og samfunnsaktører og hvilke agendaer disse har. Grupper som arbeider for immigrantenes rettigheter benytter benevnelsen "undocumented", mens politiske aktører og andre som ønsker innstramninger i rettigheter typisk bruker benevnelsen "illegal" (Vitello, 2006).

Hvordan skapes ulike frames innenfor innvandringsfeltet?

I 2007 utførte den finske medieanalytikeren Katarina Horsti en studie hvor hun gjennomgikk ett års innvandringsrelaterte artikler fra the National Finnish News Agency (STT) (tilsvarer NTB i Norge) (Horsti, 2007). Konklusjonene i Horstis studie var for det første at innvandringstema oftere når mediene dersom nyheten inneholder "illegalitet" i noen form (Horsti, 2007). Det er altså en skjevhet i *hvilke* nyheter om denne gruppen som rapporteres, en tendens som også er beskrevet tidligere på andre felter, for eksempel av Chomsky og Herman i deres bok fra 1988 "Manufacturing Consent" (Chomsky & Herman, 1988). Horsti fant også at immigranter oftere omtales i terminologi knyttet til krig, kriminalitet og naturkatastrofer enn det de omtales innenfor et humanistisk rammeverk (Horsti, 2007) Det forekommer altså en seleksjon av *hvilke* nyheter som rapporteres og *hvordan* de rapporteres.

En frame som henspeiler på lovbruddsaspektet ved denne typen innvandring kan skapes på flere måter. Visuelt sett kan den skapes ved at immigranter vises avbildet i håndjern, i politiets varetekt, bak gitter eller lignende (Horsti, 2007). I følge Horsti tjener dette til å understreke immigrantenes likhet med kriminelle og med dyr (Horsti, 2007).

En annen, og mer relevant i denne sammenheng, måte dette kan gjøres på er den språklige. I forbindelse med debatten omkring et anti-immigrasjons forslag som skulle stemmes over i staten California i 1994 gjorde Otto Santa Ana en omfattende analyse av The Los Angeles Times' dekning av denne typen innvandring (Santa Ana, 1999). Det aktuelle referendumet, kjent som proposition 187, innebar kraftige innstramminger i rettighetene til denne gruppen immigranter. - Dersom det ble vedtatt ville ikke disse immigrantene lenger ha rett på utdanning eller helsehjelp utover det akutte. Det mest kontroversielle ved proposition 187 var likevel at det, dersom vedtatt, ville være en lovpålagt plikt for alle borgere som fikk kjennskap til innvandrere med denne typen status å rapportere dem til immigrasjonsmyndighetene (Immigration and Naturalization Service [INS]). I følge forslaget skulle denne plikten også innebefatte helsepersonell, lærere, sosialarbeidere og politi (University of Southern Californias hjemmesider, i.n.). Debatten i forkant av forslaget fikk bred mediedekning. Santa Ana valgte å analysere artikler fra the Los Angeles Times fordi dette er den mest leste avisen i California, og slik på mange måter er en ”premissleverandør” for offentlig diskurs (Santa Ana, 1999). Santa Anas analyse besto i identifisering av metaforbruk i omtalen av immigrantene i nyhetsartikler fra en toårsperiode. Santa Ana fastslo at den mest benyttede metaforen i omtalen av denne gruppen kunne oppsummeres til: ”Immigranter er dyr”. Santa Ana utdyper dette med at immigrantene ofte ble omtalt som mennesker uten en personlig historie eller et personlig liv, og at man hyppig kunne lese om hvordan disse immigrantene, særlig i forbindelse med kryssing av grensen USA/Mexico, blir ”hunted”, ”lured”, ”pitted”, ”chased” og ”caught” (Santa Ana, 1999). For å forsikre seg om at denne bruken av frames var distinkt for omtalen av denne gruppen ble det utført tilsvarende analyser av henholdsvis sports- og næringslivsbilaget i samme avis. Resultatene viste ingen bruk av dyremetaforer i omtalen av sportsutøvere og to i omtalen av aktører innenfor næringslivet (Santa Ana, 1999).

Santa Ana fant også, som Horsti (Horsti, 2007), at kriminalitetsmetaforer ofte ble brukt, og at man omtalte immigrantene med ord og termer som henspeilet på at ”immigrantene er ugress”; eksempler er at man skriver om ”the new crop of immigrants” eller at man iverksetter tiltak for å ”weed out illegal immigrants” (Santa Ana, 1999). Annen terminologi som benyttes henspeiler på naturkatastrofer, så som at man snakker om ”a flood

of illegal immigrants”. Bruk av slik terminologi finnes også i Norge. For eksempel har Fredrikstad Blad i sin nettutgave 08. juni 2009 en artikkel med overskrift ”Frykter flom av asylsøkere i sommer” (Fjeld, 2009) mens Aftenposten 18.07.08 har ”Forsøker å bremse asylstrømmen” som overskrift på en av sine artikler (Aale, 2009). Andre issueframes brukt i omtalen av immigrantene/innvandringstemaet var om immigrantene som en økonomisk byrde (Santa Ana, 1999).

Av positive frames identifiserte Santa Ana en humanistisk framing som fremhevet at disse immigrantene også er mennesker. En annen positivt vinklet frame fokuserte på USA som en nasjon av innvandrere (Santa Ana, 1999).

Andre og nyere medieanalyser har identifisert lignende frames som Santa Ana (Santa Ana, 1999): I en studie som søkte å undersøke hvorvidt ulike måter å frame denne gruppen immigranter på førte til større eller mindre vilje til å delta i en støttedemonstrasjon for deres rettigheter, identifiserte Merolla og Pantoja (Merolla & Pantoja, 2009) fem vanlige måter å frame disse immigrantene på i amerikansk diskurs: Økonomiske, legalistiske (lovbruddsrelaterte), humanistiske, frames som fokuserer på USA som en nasjon av innvandrere og sikkerhetspolitiske frames. En økonomisk framing kunne igjen være både positiv og negativ (Merolla & Pantoja, 2009). - En negativ økonomisk framing vektlegger samfunnets kostnader ved denne typen innvandring, at svart arbeid utført av immigrantene presser amerikanske lønninger ned, og at kriminalitet begått av immigrantene tar ressurser fra politiet. - En økonomisk positiv frame, på den annen side, fokuserer på at denne gruppens arbeidskraft trengs, og at disse immigrantene tar de jobbene som amerikanske arbeidstagere ikke vil ta (Merolla & Pantoja, 2009).

Det er viktig å merke seg at til forskjell fra Santa Ana (Santa Ana, 1999) identifiserte Merolla & Pantoja – ti år senere – også en sikkerhetspolitisk frame (Merolla & Pantoja, 2009). I følge disse forfatterne og andre (for eksempel Williams, 2003) må dette forstås i sammenheng med angrepene på New York og Washington DC 11. september 2001 (Merolla & Pantoja, 2009). I 2002 underskrev for eksempel daværende president George W. Bush den såkalte Homeland Security Act, og etablerte the Department of Homeland Security, noe som innebar den største restruktureringen av en amerikansk regjering i moderne historie. Samtidig godkjente den amerikanske kongressen The USA Patriot Act med det formål å mer effektivt kunne oppdage og straffeforfølge terrorisme og annen kriminalitet og å lettere kunne arrestere og deportere immigranter (Det amerikanske justisdepartementet, i.n.). En historisk hendelse og de påfølgende konsekvensene har altså ført til fremveksten av en ny diskurs (Williams,

2003). Dette er et eksempel som bekrefter hvor tids-, steds- og kulturavhengig issueframes kan være.

Den offentlige diskursen omkring innvandring generelt, og immigranter med denne typen status spesielt, er altså preget av en tilstand hvor mediekonsumenter og samfunnsdeltagere blir eksponert for frames som systematisk fokuserer på ulike sider ved denne typen innvandring. Hvis vi følger Entman (Entman, 1993) som peker på framing som mulig formende på hvordan vi kan komme til å konstruere argumenter omkring et problem, dets årsaker og potensielle løsninger er det naturlig at ulik framing av denne gruppen har praktiske implikasjoner.

Implikasjoner av systematisk labeling og framing av immigrantene

Santa Ana (Santa Ana, 1999) argumenterer i en oppsummering av sine funn for at gjentatt omtale av denne gruppen i ”dyreterminologi” kan føre til at de i den allmenne oppfatning kan komme til å korrespondere til ”legitime” statsborgere som dyr gjør til mennesker. En implikasjon av dette, mener Santa Ana, vil være en legitimering at noen høyere opp i hierarkiet (mennesker eller statsborgere) skal kunne bestemme over deres livsbetingelser og sette rammer for deres eksistens (Santa Ana, 1999). Gjennom språket kan man altså rettferdiggjøre at dette er mennesker som kan flyttes på og kontrolleres etter majoritetens forgodtbefinnende. En annen side av en slik type framing kan også være at dette er identitetsskapende for majoriteten og med på å definere inngrupper og utgrupper (Tajfel & Turner, 1979).

Horsti konkluderer også sin studie med at bruk av en ”kriminalitetsframe” impliserer ”kontroll” og ”straff” som løsninger (Horsti, 2007). Likeledes vil bruk av naturkatastrofetermer, så som ”flom”, ”skred” og ”strøm” implisere ”katastrofetiltak”. Santa Ana (Santa Ana, 1999) understreker i sin analyse at the Los Angeles Times på ingen måte er en rasistisk publikasjon, men advarer allikevel mot slik språkbruk over tid, fordi, som også George Lakoff (Lakoff, 2004) skriver, dersom en frame gjentas mange nok ganger vil den kunne bli en del av *common sense* og mer permanent forme hvordan opinionen typisk tenker om et tema (Santa Ana, 1999).

I forlengelsen av dette vil diskurs kunne være med på å etablere, legitimere og videreføre maktbruk mot en allerede stigmatisert gruppe. Majoriteten kan slik gjennom språket definerer en allerede marginalisert gruppe på en måte som ytterligere fratir dem rettigheter.

Immigrantene i norsk offentlig diskurs

I Norge har ikke immigrasjon og immigrantene på langt nær vært gjenstand for like intens offentlig debatt som det den har i USA (for eksempel Vitello, 2006), noe som antagelig blant annet skyldes at immigrasjon her har et mye mindre omfang. Temaet ble imidlertid ”varmt” da Kirkens Bymisjon, sammen med andre humanitære organisasjoner, som Norges Røde Kors og Amnesty, vinteren 2009 lanserte at de ønsket å tilby denne gruppen utvidet helsetilbud (for eksempel Storeng, 2009.). Etter dagens lovgivning har disse immigrantene krav på akutt helsehjelp på lik linje med alle andre som oppholder seg i Norge (Pasientrettighetsloven [§ 1-2 og § 2-1], 2009). Øvrige rettigheter til helsehjelp eksisterer i dag ikke for denne gruppen, med unntak av for barn (Den norske legeforening, 2008). Dagens situasjon innebærer også at dersom denne gruppen er i behov av helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten må de selv bekoste behandlingen, og de har heller ikke krav på fastlege (den norske legeforening, 2008)

I sin argumentasjon for å starte opp utvidet helsetilbud til disse immigrantene vektla de humanitære organisasjonene blant annet at Norge gjennom sin ratifisering av både den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og har gitt disse forrang fremfor norsk lov (Bayegan & Harlem, 2009.). I følge disse konvensjonene har alle mennesker rett på å få oppfylt sine grunnleggende menneskerettigheter, noe som blant annet innebærer rett på tilgang til helsehjelp, mat og husly. Norges Røde Kors mener å kunne dokumentere at Norge bryter sine forpliktelser overfor den aktuelle gruppen av immigranter i henhold til disse konvensjonene, ved at de blant annet ikke har reell tilgang på nødvendig helsehjelp (Bayegan & Harlem, 2009). I følge Den norske legeforening skyldes dette blant annet at leger som yter helsehjelp til denne gruppen møter på vanskeligheter når de skal kreve refusjon fra NAV for utgifter knyttet til behandlingen, siden refusjonskrav er betinget av at pasienten er medlem av folketrygden og har personnummer (Den norske legeforening, 2008). Siden det kun er mennesker med lovlig opphold i Norge som kan bli medlemmer av folketrygden, får denne gruppen naturlig nok ikke benyttet sin lovfestede rett til nødvendig helsehjelp (Den norske legeforening, 2008). Det ble videre påpekt hvordan Helsepersonelloven (Helsepersonelloven, 1999) i dag er utydelig i forhold til hvorvidt det er straffbart for helsearbeidere å yte helsehjelp til immigrantene, og at mange immigranter ikke tør oppsøke hjelp av frykt for deportasjon eller straffeforfølgelse (Dalsegg, 2008). De humanitære organisasjonene påpekte også hvordan heller ikke Sosialtjenesteloven (Sosialtjenesteloven, 2003) fanger opp denne gruppen, fordi loven – slik den tolkes i dag – kun innebærer mennesker med lovlig opphold (for eksempel Bayegan &

Harlem, 2009). Dette til tross for at Arbeids- og Inkluderingsdepartementet i et brev til alle landets kommuner har presisert at også denne gruppen immigranter kan ha rett på slik hjelp (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2004). Sosialtjenesteloven er forøvrig ment å sikre at alle mennesker som befinner seg på norsk territorium og ikke selv klarer å sørge for eget livsopphold ikke skal sulte eller fryse (Sosialtjenesteloven, 2003).

Forslaget møtte imidlertid motstand fra store deler av det politiske miljøet. Statssekretær i Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Arbeiderpartipolitiker Libe Riber-Mohn, Høyreleder Erna Solberg og justispolitisk talsmann for Fremskrittspartiet Per Sandberg var noen av dem som uttalte seg negativt til forslaget (for eksempel Skille, 2009). De ulike meningene omkring et mulig utvidet helsetilbud for immigrantene utløste dermed en mer generell offentlig debatt om denne gruppen immigranter og denne typen innvandring.

Labeling og framing av immigrantene i den norske debatten

I sin omtale av immigrantene benyttet representanter for de humanitære organisasjonene så vidt en kan se av en gjennomgang av den aktuelle debatten, uten unntak merkelappene ”papirløse innvandrere” eller ”irregulære migranter” (for eksempel Strand & Skille, 2009; Norsk Telegrambyrå [NTB], 2009). De over nevnte politiske motstanderne av forslaget, som for eksempel Erna Solberg og Libe Riber-Mohn benyttet derimot konsekvent benevnelsene “ulovlige innvandrere” eller ”illegale innvandrere” på immigrantene (for eksempel Skille, 2009). Per Sandberg refererte også til dem som ”kriminelle” (Per Sandberg til Dagsrevyen 28.01.09.).

Den forskjellige bruken av ulike semantiske benevnelsene var imidlertid tilsynelatende del av en ulik ”issueframing”: Det var gjennomgående i de humanitære organisasjonenes argumentasjon at de framet temaet omkring immigrantene humanistisk: Kirkens Bymisjons generalsekretær Sturla J. Stålsett skrev blant annet: *”Menneskeverd og menneskerett er ikke et spørsmål om å ha de rette stempler i passet. Det er en etisk og humanitær plikt å hjelpe mennesker i nød, uansett hva som er årsaken til nøden.”* (Stålsett, i.n.). Stålsett uttalte også til NRK 28.01.09.: *”For oss er dette først og fremst medmennesker. Med eller uten papirer så er et sykt medmenneske et menneske som har krav og rett til hjelp og omsorg.”* (Sturla J. Stålsett til Strand & Skille, 2009).

Motstanderne av forslaget, på sin side, benyttet en lovbruddsframe: Libe Riber-Mohn uttalte for eksempel til Dagsavisen 28.01.09. at hun ønsket å understreke at denne gruppens opphold i Norge brøt med norsk lov (Libe Riber-Mohn til Storeng, 2009), og Per Sandberg var i den samme artikkelen sitert på at dersom Kirkens Bymisjon startet opp slik virksomhet

burde statsstøtten de i dag mottar trekkes fordi den ble benyttet til å støtte mennesker som brøt norsk lov (Per Sandberg til Storeng, 2009). Samme dag er også Erna Solberg sitert på følgende av NRK-nyheter på nett: - ”*Politiet kan ikke ta hensyn til at personer som oppholder seg ulovlig i Norge befinner seg hos Kirkens Bymisjon – de må arresteres uansett*” (Erna Solberg til Skille, 2009). Disse og andre argumenterte også for hvordan det å gi denne gruppen økt tilgang på helsehjelp ville være det samme som å legitimere ulovlig opphold i Norge. Det ble også presentert som et argument mot et slik helsetilbud at dette er en gruppe som utfører svart arbeid og begår andre former for kriminalitet (for eksempel Strand & Skille, 2009.).

Den refererte debatten illustrerer hvordan ulike interessegrupper systematisk benytter ulike benevnelser på immigrantene også i Norge. Bruk av ulike benevnelser ser ut til å være del av en framing av et tema: Benevnelserne ”papirløse” og ”irregulære” er en del av en humanistisk framing av spørsmålet om utvidet tilgang på helsehjelp for immigrantene, mens merkelappene ”illegale”, ”ulovlige” og til og med ”kriminelle” er en del av en lovbruddsframing av det samme spørsmålet. Spørsmålet er imidlertid om ulikheter i merkelapper faktisk påvirker hvordan ”mottakere” evaluerer immigranter, og om ulike merkelapper aktiverer ulike frames.

Hvem responderer på hva? Modererende faktorer i framing

I sin artikkel fra 1993 understreker Entman at framingeffekter blant annet er avhengig av mottagernes kognitive skjema (Entman, 1993). En rekke empiriske studier har illustrert også andre potensielt modererende faktorer på framingeffekter (for eksempel Nelson, Oxley & Clawson, 1997; Chong & Druckman, 2007; Slothuus, 2008). Noen eksempler på dette er grad av politisk bevissthet og styrke på holdninger.

Politisk bevissthet kan i følge Zaller (1992) defineres som en persons “(...) *intellectual or cognitive engagement with public affairs*”, og uttrykker “(...) *the extent to which an individual pays attention to politics and understands what he or she has encountered.*” (Zaller, 1992, s. 21). Denne definisjonen impliserer at dette er mennesker som har tenkt mer på politikk og har større tilgang på ulike issue frames enn mennesker flest. Men i følge for eksempel Nelson, Oxley og Clawson (Nelson, Oxley & Clawson, 1997) gjør dette også disse individene mer sårbare for framingeffekter som allerede nevnt i forbindelse med diskusjonen om framingeffekter til forskjell fra overtalelse.

Når det gjelder styrken på verdier har for eksempel Zaller (Zaller, 1992) vist at det er vanskeligere å påvirke oppfatningene hos individer med sterke holdninger eller synspunkter

(Zaller, 1992). Dette skyldes antageligvis at det å inneha sterke holdninger virker som en rettesnor for hva en skal akseptere eller forkaste av ny informasjon (Zaller, 1992). Dette er i tråd med andre studier som har vist at mennesker som innehar sterke holdninger trenger mindre "hjelp" fra ytre holdepunkter (cues) for å gjøre seg opp en mening (for eksempel Lavine, Huff, Wagner, & Sweeney, 1998). I stedet for å bruke frames blir ens sterke verdier eller holdninger styrende for hvordan man forstår, fortolker, prosesserer, evaluerer og responderer på ulike forhold.

Forholdet mellom grad av politiske bevissthet og styrken på verdier og holdninger er igjen relatert til hverandre. Som allerede nevnt har mer politisk bevisste individer tilgang på flere perspektiver, noe som kan gjøre at de har mer ambivalente holdninger. For eksempel finner McClosky og Zaller (1984) større hyppighet i "vet ikke"-responser på spørsmål som innbyr til å vurdere konkurrerende verdistandpunkter blant respondenter som er kategorisert som politisk bevisste (McClosky og Zaller, 1984).

I en studie fra 2008 undersøkte Slothuus hvordan ulik framing av et nytt forslag om endringer i sosialstønad virket på respondenter med 1.) Ulik grad av politisk bevissthet, og 2.) Ulik styrke på sine verdier (Slothuus, 2008). Grad av politisk bevissthet ble målt ved hjelp av seks generelle faktaspørsmål om politikk, mens styrken på verdier ble målt ved hjelp av en likertskala med fem punkter som målte "egalitarianism" (Slothuus, 2008). De som skåret i endene av denne skalaen ble ansett å ha sterke holdninger på dette feltet (Slothuus, 2008). Slothuus' resultater pekte i retning av hva den over refererte empirien tidligere har vist: Det å inneha mye kunnskap forsterker framingeffekter, mens sterke predisposisjoner (her; styrken på verdier) minimerer dem. Slothuus fant ikke denne hos de minst politisk bevisste og forklarer dette med at disse individene ikke forstår innholdet i en gitt frame, og det dermed ikke er noen framingeffekt å moderere (Slothuus, 2008).

Altså: Tilsynelatende gjør det å være moderat politisk bevisst og ha svak styrke på sine verdier eller standpunkter til et gitt tema en mest sensitiv for framingeffekter. Antatt er dette fordi man da har nok kunnskap til å *forstå* budskapet i en gitt frame og har *tilgang* på den fordi man har blitt eksponert for den tidligere. - Imidlertid utgjør ikke de svake eller ambivalente holdningene noe "filter" for hvordan man responderer på framen, og framen i seg selv blir slik en rettesnor man resonnerer ut fra.

I Ommundsen og medarbeideres studie (Ommundsen et al., 2008) var blind patriotisme en slik modererende faktor, idet respondenter som skåret høyt på dette trekket hadde mer negative holdninger til immigrantene uavhengig av hvilken semantisk merkelapp de ble eksponert for. Altså: Sterkt "blindt patriotiske" holdninger ble rettesnoren for hvordan

man forholdt seg til holdningsutsagnene. Dersom vi tenker oss dette i et framingsperspektiv, er det naturlig å tenke seg at den sterke predisposisjonen – blind patriotisme – gjorde at man ikke trengte hjelp fra ytre holdepunkter (framing av temaet) for å gjøre seg opp en mening.

Utforming av problemstillinger

Basert på gjennomgangen ovenfor av relevant teori og empiri ble det formulert fire forskningsspørsmål for denne replikasjonen og videreføringen av Ommundsen og medarbeideres studie (Ommundsen et al., 2008):

1) Vil den effekten av ulik semantisk merkelapp på holdninger som ble funnet i USA også finnes i en norsk populasjon? (se figur 1)

Figur 1. Ulik semantisk benevnelse har direkte effekt på holdninger.

For å kunne undersøke dette var det først og fremst viktig å finne frem til semantiske merkelapper som var allment kjent og som skilte seg fra hverandre i forhold til hvilken frame de kunne tenke seg å aktivere. For å kunne studere om det var en ren labelingeffekt som eventuelt fant sted var det også av stor betydning at de benevnelsene som ble valgt refererte til den samme gruppen av immigranter. Dersom dette ikke var tilfelle ville det ikke være mulig å skille labelingeffekter fra eksisterende holdninger til ulike grupper.

Fremgangsmåten som ble valgt i dette arbeidet bestod i å gjennomgå samtlige avisartikler som ble skrevet om temaet i de to ukene etter Kirkens Bymisjon lanserte forslaget om økt tilgang på helsehjelp for immigrantene (f.o.m. 27.01.09. – t.o.m. 10.02.09). Disse ble funnet ved å lage et tidsavgrenset søk i mediesøkdatabasen Retriever og benytte søkeordene ”helsetilbud” og ”innvandrere*/ ”migrant*” i kombinasjon (A-tekst, 2009). Artikkene ble så gjennomgått og følgende semantiske benevnelser på den samme gruppen ble identifisert: ”illegale innvandrere”, ”id-løse innvandrere”, ”irregulære migranter”, ”irregulære innvandrere”, ”udokumenterte innvandrere”, ”ulovlige innvandrere” og ”papirløse innvandrere”.

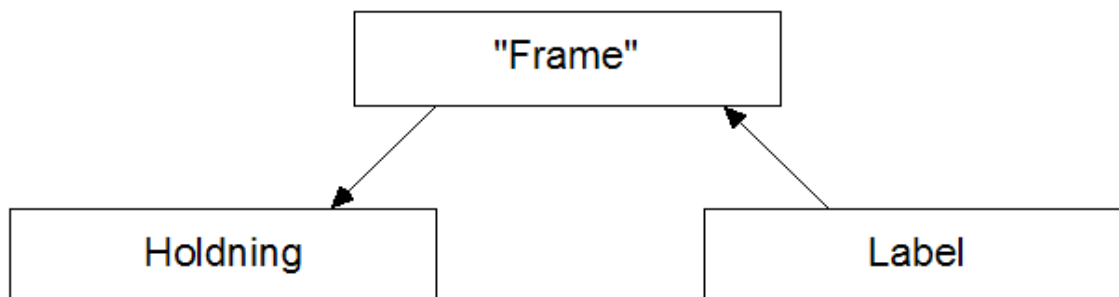
A-tekst-søket ble deretter tidsmessig avgrenset til å gjelde de siste 365 dagene og hver benevnelse ble så søkt etter hver for seg (A-tekst, 2009). For å oppnå et antall benevnelser

tilsvarende antallet benyttet i Ommundsen og medarbeideres studie (Ommundsen et al., 2008) ble det besluttet å benytte de tre hyppigst forekommende benevnelsene. Resultatene av søket viste at forekomsten av ulike benevnelser var som følger: "Ulovlige innvandrere": 901, "Illegale innvandrere": 840, "Papirløse innvandrere": 353, "Irregulære innvandrere": 95, "Irregulære migranter": 57, "Udokumenterte innvandrere": 38, "Id-løse innvandrere": 24. Det første spørsmålet vi ville undersøke er hvorvidt det finnes noen labelingeffekt overhodet. Dersom det er en ren slik labelingeffekt forventes mønsteret å være på en slik måte at respondenter som blir eksponert for merkelappene "illegal" og "ulovlig" vil rapportere mer negative holdninger på holdningsskalaen enn respondenter som blir eksponert for merkelappen "papirløs".

Som allerede nevnt er ikke dette en gruppe som er stor i omfang eller som har vært gjenstand for mye debatt i Norge, målt opp mot en amerikansk kontekst. Det er derfor mulig at vi i Norge ikke har like finkornede semantiske distinksjoner for verken hvordan vi tenker eller snakker om denne gruppen. Vi forventet derfor å finne en svakere effekt av semantisk benevnelse på holdninger i denne studien enn i den tilsvarende amerikanske studien (Ommundsen et al., 2008). Av den grunn var det viktig å designe studien slik at man ville ha mulighet til å oppdage selv svake effekter av den eksperimentelle manipulasjonen. Statistisk styrke ble derfor beregnet og det ble besluttet at antall respondenter burde være omlag 300. Man ville da ha ca. 80 % sannsynlighet for å oppdage effekter som i Cohen's klassifiseringssystem benevnes som "svake" (standardiserte effektstørrelser opp til .18) (Becker, 2009).

Som allerede nevnt beskrev ikke Ommundsen og medarbeidere (Ommundsen et al., 2008) spesifikt hvordan de så for seg at en effekt av *frame* ville kunne fungere som medierende eller modererende variabel i samspillet mellom ulike semantiske merkelapper og holdninger. - Den følgende studien er derfor utformet med tanke på å gi en mulighet for en mer nyansert diskusjon av slike forhold:

2) Er en eventuell labelingeffekt mediert av frame? (se figur 2)

Figur 2. Effekten av semantiske merkelapper på holdninger medieres av frame.

I en gjennomgang av over femten års empirisk forskning på “issue framing” konkluderer Sniderman og Theriault (2004) med at det nå er “(...) *widely agreed that citizens in large numbers can be readily blown from one side of an issue to the very opposite depending on how the issue is specifically framed*” (Sniderman & Theriault, 2004, s. 133-134). Dersom man her skal tenke seg at semantisk benevnelse *synliggjør og aktiverer* et visst aspekt som alle gjennom sosialisering og deltagelse i samfunnet har tilgang på, vil vi kunne forvente at frame er et forhold som *medierer* effekten av semantisk benevnelse på holdning. Siden det så vidt kjent ikke er gjort andre studier hvor kun semantisk benevnelse i seg selv er tenkt å aktivere en bestemt frame, er det muligens urimelig å forvente at en så vidt svak eksperimentell manipulasjon skulle kunne føre til en slik effekt. Den over refererte empirien som viser at det er en rekke modererende faktorer i framingeffekter (for eksempel Slothuus, 2008) gjør også en slik forventning mindre sannsynlig.

For å undersøke dette var det likevel viktig å finne frem til frames som var kjent for respondentene, som de forsto, og som gjennom offentlig diskurs var assosiert med de ulike benevnelsene (“illegal”, “ulovlig”, “papirløs”). Debatten som er tidligere referert til ble derfor gjennomgått og to tydelig ulike “issueframes” ble identifisert: En humanistisk frame og en legalistisk frame, eller et lovbruddsperspektiv. Det ble derfor besluttet å konstruere et mål på frame hvor disse perspektivene ble benyttet som motsatte poler langs en kvantitativ dimensjon.

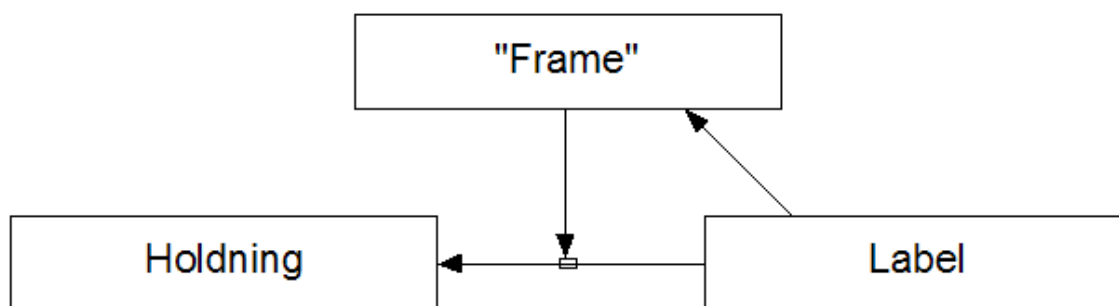
Designet ble utformet slik at respondentene – etter at de hadde fylt ut holdningsskalaen – ble bedt om å oppgi hvilket perspektiv de hadde lagt mest vekt på i sin besvarelse av holdningsskalaen; et humanistisk perspektiv eller et lovbruddsperspektiv.

Dersom det eksisterer en slik medierende effekt av frame vil forventningen være at de respondentene som blir eksponert for benevnelsene “illegal” og “ulovlig” også i større grad vil si at de har vektlagt lovbruddsperspektivet ved denne typen innvandring. Dette til forskjell

fra respondenter som har blitt eksponert for benevnelsen ”papirløs”, som i større grad forventes å rapportere at de har vektlagt de humanistiske sidene.

En alternativ forståelse av frame som medvirkende i effekten av semantiske merkelapper på holdninger, er at frame ikke medierer, men *modererer* effekten av de semantiske merkelappene: Effektene av semantiske benevnelser på holdning avhenger av hvilke frames som foreligger. Dette innebærer en antagelse om statistiske interaksjonseffekter – effekten av semantiske merkelapper - *avhenger av* foreliggende (eller aktiverte) frames.

3) *Modererer frame, slik dette er målt her, den effekten semantisk benevnelse har på holdning (se figur 3)?*

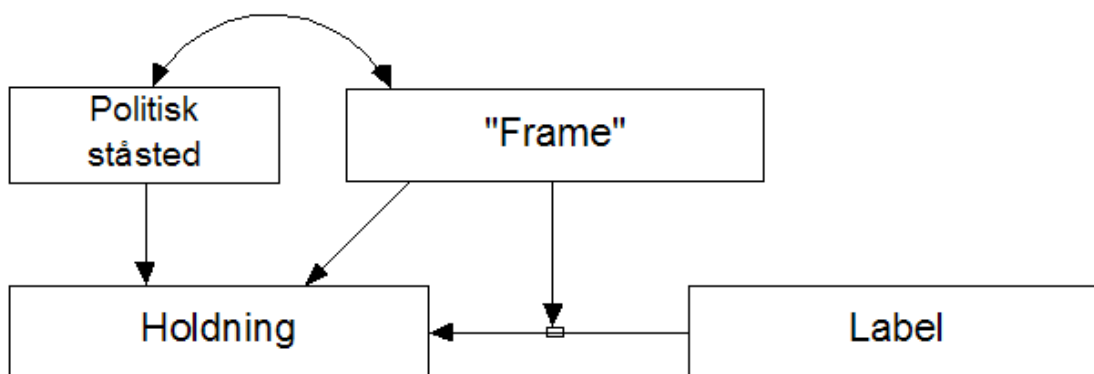
Figur 3. Effekten semantisk benevnelse har på holdninger modereres av frame.

Man kan tenke at frames, slik de er målt her, ikke er noe som aktiveres av semantiske benevnelser overhodet, men at de snarere er allerede eksisterende orienteringer hos personen som ikke er sensitive for eksperimentelle manipulasjoner – og særlig da ikke så vidt svake manipulasjoner som i denne studien (dette vil diskuteres mer inngående i metoddelen). Dersom det er slik at semantiske merkelappers effekt på holdninger er *moderert* av frame og *ikke manipulerbare*, vil man forvente at hovedeffekten av den eksperimentelle manipulasjonen vil være ikke-eksisterende, mens en interaksjonseffekt fortsatt vil være tilstede.

Dette er en antagelse både fordi vi er usikre på hvorvidt den eksperimentelle manipulasjonen er sterk nok til å indusere noen framingeffekt, og fordi vi benytter et nytt mål på frame som vi ikke kan vite om vil fange opp en eksperimentelt induisert framingeffekt selv om en slik skulle være tilstede. Vi åpner altså her for at vi kanskje ikke måler hvordan respondentene har vektet tilgjengelig informasjon, men heller måler en form for allerede eksisterende orientering.

Dersom frame, som målt her, er et stabilt og ikke manipulerbart forhold, vil man også forvente at dette vil være korrelert med andre slike relativt stabile forhold – som for eksempel ”politisk ståsted”.

4) Er frame, slik det er målt her, en stabil orientering man har med seg inn i eksperimentsituasjonen og som også korrelerer med andre antatt stabile predisposisjoner, men ikke er manipulerbar? (se figur 4)

Figur 4. Frame, som målt her, er en stabil predisposisjon som korrelerer med andre antatt stabile predisposisjoner, og som ikke er manipulerbar via den eksperimentelle manipulasjonen.

For å undersøke dette ble et mål på en antatt stabil predisposisjon, nemlig politisk ståsted, inkludert i spørreskjemaet. Dersom orientering mot enten en humanistisk eller en ”legalistisk” frame er en relativt stabil predisposisjon og ikke eksperimentelt induisert, vil denne forventes å korrelere med politisk ståsted.

Begrepsdefinisjoner og operasjonaliseringer

Holdninger vil her være målt ved den krysskulturelt validerte holdningsskalaen (Ommundsen & Larsen, 1999) som også ble benyttet i Ommundsen og medarbeideres studie (Ommundsen et al., 2008).

Semantiske benevnelser vil her være enten ”illegale innvandrere”, ”ulovlige innvandrere” eller ”papirløse innvandrere”.

Frame vil forstås både som et perspektiv aktivert av den eksperimentelle manipulasjonen eller som en allerede eksisterende orientering, som gjort rede for over. Denne

er her målt ved at respondentene tok stilling til i hvilken grad de hadde benyttet det ene eller andre perspektivet – ved å avmerke dette på en bipolar dimensjon med de to alternativene ”lovbruddsperspektiv” og ”humanistisk perspektiv” som motsatte poler.

En slik måling av frame har ikke tidligere vært benyttet, og for om mulig å undersøke validiteten av dette målet ble det besluttet å benytte tre grupper respondenter som med rimelighet ville kunne forventes å befinne seg på ulike steder langs et slikt kontinuum (fra ”lovbrudd” til ”humanistisk”). Tilfeldig utvalgte respondenter fra tre ulike studentpopulasjoner ble benyttet. De tre gruppene var: ”studenter fra samfunnsvitenskapelige fag”, ”studenter fra naturvitenskapelige fag” og ”studenter fra juridisk relaterte fag”. Det ble på forhånd antatt at studenter ved samfunnsvitenskapelige fag ville være mest ”humanistisk” orientert mens studenter ved juridisk relaterte fag naturlig nok ville representere en orientering mer i retning av ”lovbruddsperspektivet”. Studenter ved naturvitenskapelige fag ble antatt å gjennomsnittlig sett ikke ha noen spesiell orientering mot noen av disse perspektivene.

Oppsummering av forskningsspørsmål

- Vil en labelingeffekt lik den Ommundsen og medarbeidere (Ommundsen et al. 2008) fant i USA la seg replisere i Norge?
- Dersom en slik labelingeffekt finnes vil den være mediert av frame?
- Dersom en slik labelingeffekt finnes vil den være moderert av frame?
- Vil frame være manipulerbar eller en mer stabil orientering som korrelerer med andre stabile trekk?

Metode

Som i Ommundsen og medarbeideres originalstudie (Ommundsen et al., 2008) ble studien designet som et ”paper-and-pencil” mellomgruppe survey-design.

Skalaen som ble brukt for å måle holdninger til immigranter var Larsens og Ommundsens Illegal Alien-scale (Larsen & Ommundsen, 1999). Skalaen måler holdninger til diverse immigrasjonsrelaterte tema, så som ulemper og fordeler ved denne typen innvandring, holdninger for og imot åpne internasjonale grenser og menneskerettigheter (se appendiks 1, 2 og 3). Larsen og Ommundsens skala består av 20 holdningsutsagn som respondentene bes om

å angi sin grad av enighet i på en fempunktets likertskala (Larsen & Ommundsen, 1999). Skalaen er definert fra 1 - "Helt uenig" til 5 - "Helt enig".

For den aktuelle studien ble holdningsskalaen modifisert på tre ulike måter slik at holdningsutsagnene refererte til enten a) Ulovlige innvandrere b) Illegale innvandrere eller c) Papirløse innvandrere. Det var altså kun benevnelsen på immigrantene som varierte på hver av de tre versjonene av skjemaet (se vedlegg A, B og C).

Som allerede nevnt inneholdt skjemaet også et antatt mål på frame: Humanistisk eller lovbrudd. Dette målet ble plassert på baksiden av spørreskjemaet for å øke sannsynligheten for at respondentene ikke skulle se det *før* de fylte ut holdningsskalaen, og slik angi sin enighet med et perspektiv som allerede var aktivert. Det antatte målet på frame ble innledet av et avsnitt hvor det blant annet sto at den typen innvandring man hadde tatt stilling til på holdningsskalaen hadde flere sider ved seg som man i ulik grad kunne vektlegge: En humanistisk side og en "lovbruddsside". Respondentene ble deretter presentert for en skala bestående av 9 sirkler hvor punktet 1 representerte lovbruddsperspektivet, mens punktet 9 representerte det humanistiske perspektivet. Respondentene ble så bedt om å sette et kryss i den sirkelen som best representerte den siden de hadde vektlagt da de fylte ut holdningsskalaen.

Som nevnt i teoridelen inneholdt skjemaet også et mål på politisk ståsted: Respondentene ble bedt om å plassere seg på et kontinuum ved å sette et merke på en tretten centimeter lang linje som representerte det politiske spennet fra venstre til høyre. I følge Statsvitenskapelig Leksikon er denne venstre-høyre dimensjonen en dominerende dimensjon når det gjelder å politisk karakterisere både partisystemer, partier og individer (Østerud, Goldmann & Pedersen, 1997). En venstre-høyre dimensjon har i følge forfatterne av Statsvitenskapelig Leksikon vært i bruk siden den franske revolusjon, og bruken av dimensjonen omtales som "oppsiktsvekkende stabil" (Østerud et al., 1997). Det fremheves likevel at forsøk på å definere innholdet i dimensjonene har vist seg vanskelig (Østerud et al., 1997). Man tenker likevel at noe av det som ligger implisitt er at det mellom venstre og høyre er et skille mellom blant annet Offentlig – Privat, Forandring – Status quo og Likhet – Ulikhet (Østerud et al., 1997).

I tillegg til dette ble respondentene bedt om å oppgi demografiske opplysninger, så som alder, studieretning, kjønn, og å svare "ja" eller "nei" på hvorvidt deres mor og/eller far ble født utenfor Norge. Rasjonalet bak det siste var at det å selv ha immigrantbakgrunn har vært dokumentert å bidra til mer positive evalueringer av immigranter generelt (for eksempel

Citrin, Green, Muste & Wong, 1997) og det kunne derfor være aktuelt å kontrollere for slike forhold i analysene.

I forkant av datainnsamlingen spurte man seg hvorvidt man skulle benytte et tilgjengelighetsutvalg av studenter slik det ble gjort i den amerikanske originalstudien (Ommundsen et al., 2008), eller om man burde inkludere også grupper av ikke-studenter som respondenter. En bekymring knyttet til å bruke studentutvalg er at studenter kan være systematisk lik hverandre på måter som skiller seg fra resten av befolkningen. I den aktuelle studien er det naturlig å forvente at et studentutvalg vil ha mer positive holdninger overfor innvandrere enn et tilfeldig utvalg av befolkningen forøvrig. Det er også å forvente at en studentpopulasjon ikke vil være fordelt langs hele den politiske venstre-høyre dimensjonen, men snarere ha et tyngdepunkt mot venstresiden av en slik dimensjon. En artikkel i studentavisen Universitas tidligere i år viser for eksempel til en undersøkelse som viser at Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt får totalt 51.4 prosent av studentenes stemmer (Tallaksen, Løøv & Drager, 2009). I følge undersøkelsen angir også flest studenter at sosial- og velferdspolitik er det viktigste saksfeltet for dem (Tallaksen et al., 2009). En studie av Pernice, Van der Veer, Ommundsen og Larsen fra 2008 (Pernice, Van der Veer, Ommundsen & Larsen, 2008) antyder imidlertid at studenter baserer sine holdninger på de samme kriteriene som befolkningen for øvrig, og at bruk av tilgjengelighetsutvalg av studenter i denne typen studier dermed kan rettferdiggjøres. En rekke studier har også demonstrert at det ikke er forskjeller i effekten av framing mellom studenter og ikke-studenter (for eksempel Kühberger, 1998; Miller & Krosnick, 2000). På bakgrunn av dette ble det derfor besluttet at bruk av et tilgjengelighetsutvalg av studenter med rimelighet kunne benyttes i den aktuelle studien.

Prosedyre

Deltagerne var 305 studenter ved ulike studieretninger ved Universitetet i Oslo og en høyskole i Oslo. Gjennomsnittlig alder var 22 år. 151 var kvinner, 152 var menn, to respondenter oppga ikke kjønn. 226 respondenter (74.1 %) oppga at begge deres foreldre var norske, 39 (12.8 %) oppga å ha enten en mor eller far født utenfor Norge, mens 38 respondenter (12.5 %) oppga at begge deres foreldre var født utenfor Norge.

Ved de fleste datainnsamlinger ble studien kort presentert i begynnelsen av forelesninger etter tillatelse fra foreleser via e-post på forhånd. Presentasjonen beskrev studien som en replikasjon og en videreføring av en holdningsundersøkelse gjennomført i USA. Av hensyn til studiens validitet ble respondentene holdt naive med hensyn til den eksperimentelle

manipulasjonen. Det ble imidlertid opplyst om at de som ønsket mer informasjon om studien og resultatene kunne skrive sin e-post adresse på en liste og få dette tilsendt i ettertid. Det ble også informert om at det var frivillig å delta i studien og at deltagelsen var helt anonym. Spørreskjemaet ble også innledet av en tekst som fremholdt at deltagelse i studien var helt frivillig og at returnering av ferdig utfylt skjema ble ansett som frivillig, informert samtykke. Til sist ble det bedt om at alle skjema, også fra de som ikke ønsket å delta, ble returnert under innsamling. Dette for å sikre at ikke skjema med ulike benevnelser skulle sirkulere, med mulighet for at den eksperimentelle manipulasjonen kunne bli kjent for respondenter som skulle delta ved senere datainnsamlinger. Ingen kompensasjon for deltagelse ble gitt.

Personen som presenterte studien var alltid den samme, mens en medhjelper som varierte fra gang til gang delte ut skjemaene. Respondentene ble randomisert tilordnet eksperimentets tre betingelser ved at ulike typer skjema ble delt ut på forskjellige benkerader i forelesningslokalet. Utdeling av skjemaene ble alltid gjort på en slik måte at de studentene som satt på samme rad fikk samme type skjema. Dette var for å minimere muligheten for at noen av respondentene skulle avsløre den eksperimentelle manipulasjonen ved å se at personen de satt ved siden av hadde mottatt en annen type skjema enn dem selv. Skjemaet ble fylt ut enten under forelesningen eller i pausen mellom forelesningens to deler. Ved forelesningens slutt sto eksperimentator og en medhjelper ved utgangen til forelesningslokalet og samlet inn skjemaene.

Ved et av studiestedene det skulle samles inn data våren 2008 var alle forelesningsrekker over og eksperimentator ble derfor tilbudt av ledelsen ved studiestedet å sitte ved et bord i skolens fellesareal og rekruttere forbipasserende studenter. Informasjonen som ble gitt om studien var den samme som ved øvrige datainnsamlinger, og studenter som sa "ja" til å delta samtidig fikk bestandig samme utgave av spørreskjemaet. Ved denne ene datainnsamlingen var eksperimentator alene med respondentene, uten medhjelper tilstede. Respondentene ved dette studiestedet ble imidlertid likt fordelt mellom eksperimentets tre betingelser, slik at det uansett ikke er noen grunn til at dette skulle føre til systematiske forskjeller mellom eksperimentets tre betingelser.

Data

Seks spørreskjema ble forkastet på grunn av at de hadde mer enn fire "missing values". På de fleste av disse var det åpenbart at respondenten hadde glemt å besvare baksiden av spørreskjemaet. To skjemaer med åpenbare "tøysenotater" og ingen reelle besvarelser ble også forkastet.

Ved skåring av spørreskjemaene ble 5-punktsskalaene tilhørende holdningsutsagn formulert som negasjoner snudd, slik at høyere verdier reflekterte mer positive holdninger. Merkene langs det politiske kontinuumet ble skåret ved hjelp av linjal og variabelen ble definert som Venstre = 0 og Høyre = 13. Skårer ble registrert med én desimal.

Av tilbakemeldinger fra respondentene i skriftlig og muntlig form var de vanligste at det skulle ha vært spurt om hvorvidt ens foreldre var født ”utenfor vesten” fremfor ”utenfor Norge”. Minst tre respondenter meldte tilbake om dette. To respondenter noterte også at deres foreldre ikke var født i Norge, men var norske, noe som kan peke i retning av at enkelte respondenter kan ha tatt dette utsagnet bokstavelig og tenkt at det var foreldrenes fødested *per se* og ikke deres etnisitet det ble spurt om i spørsmålet.

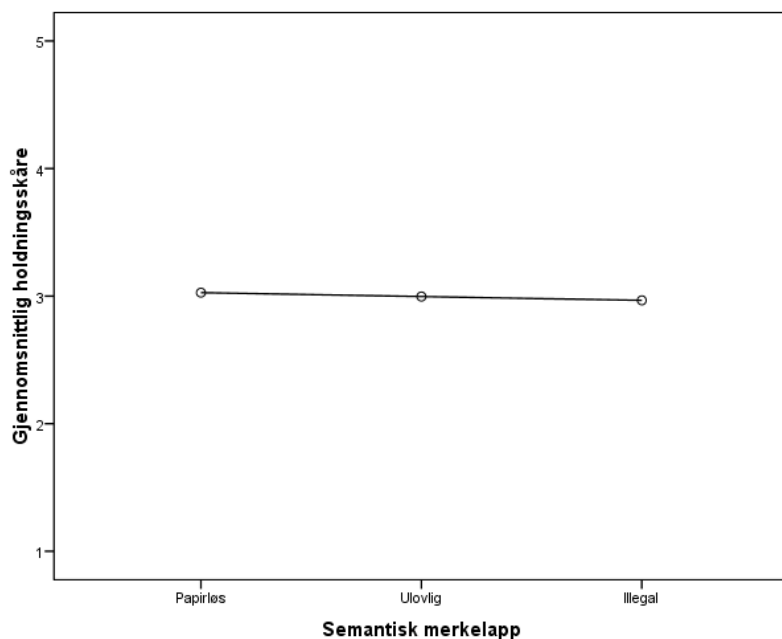
Videre var det to respondenter som mottok spørreskjema hvor benevnelsen ”illegal” var benyttet som noterte på spørreskjemaet at de synes benevnelsen var så negativt ladet at de mente det var problematisk for studien.

Fem respondenter meldte også tilbake at de synes dimensjonen venstre–høyre var mangelfull og at en mer kompleks klassifisering skulle ha vært benyttet. Flere av respondentene meldte ved innlevering av spørreskjemaet at de synes utsagnene i holdningsskalaen var formulert på en slik måte at de bedre passet amerikanske forhold enn norske.

Til sist meldte fem respondenter tilbake at de synes spesielt ett av leddene i holdningsskalaen bar preg av å være et faktaspørsmål fremfor et holdningsutsagn. Dette leddet var: ”Illegale/ ulovlige/ papirløse innvandrere koster det norske samfunnet millioner av kroner hvert år”. En respondent meldte det samme i forhold til holdningsutsagnet ”Det burde være åpne internasjonale grenser”.

Resultater

Som det fremgår av figur 5 og tabell 1 var det ubetydelige forskjeller mellom de tre ulike semantiske merkelappenes effekt på holdninger til immigrasjon. En enveis variansanalyse viste ingen statistisk signifikant effekt av den eksperimentelle manipulasjonen.

Figur 5. Sammenhengen mellom semantisk merkelapp og holdning til immigrantene.

Tabell 1. Enveis variansanalyse med holdningsskåre avhengig av semantisk merkelapp.

Effekt	SS	df	MSS	F	p
Semantisk merkelapp	.18	2	.09	.16	.86
Error	172.11	302	.57		
Totalt	172.28	304			

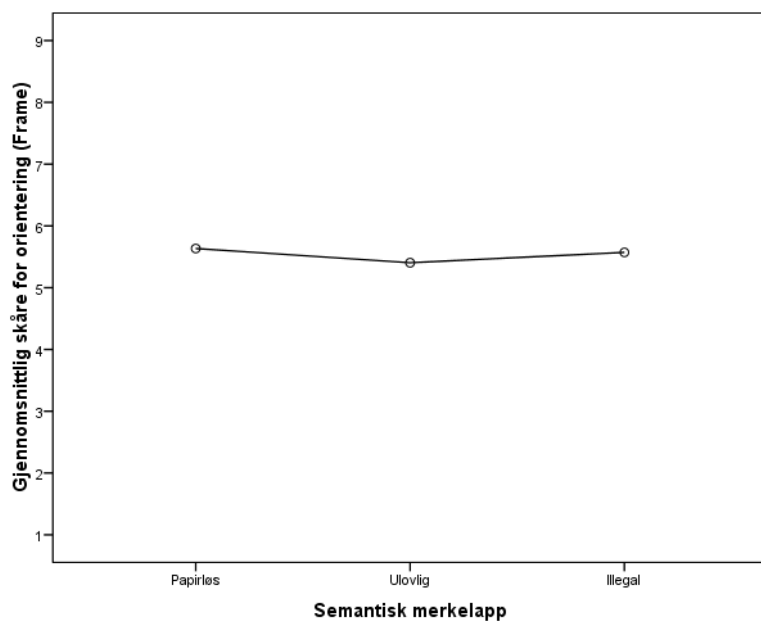
For å undersøke en eventuell mediert effekt av semantisk merkelapp via frame ble Baron og Kennys prosedyre for analyse av medierte effekter benyttet (Kenny, 2006). Disse foreslo fire kriterier som måtte være tilstede dersom man skulle kunne argumentere for slike medierte effekter:

1. Den uavhengige variabelen (semantisk merkelapp) skal være korrelert med den avhengige variabelen (holdning).
2. Den uavhengige variabelen (semantisk merkelapp) skal være korrelert med medierende variabel (orientering).
3. Den medierende variabelen (orientering) skal være korrelert med den avhengige variabelen (holdning).

4. Sammenhengen mellom den uavhengige variabelen (semantisk merkelapp) og den avhengige (holdning) skal bli borte – eller vesentlig redusert – når man kontrollerer for den medierende variabelen.

(Kenny, 2006).

Tatt i betraktning den manglende sammenhengen mellom semantisk merkelapp og holdning som fremgår av figur 5 og som ikke er konsistent med kravet i punkt 1 over, ville det her ikke være nødvendig å gjennomføre videre analyser. MacKinnon, Fairchild og Fritz (2007) har imidlertid påpekt at det vil kunne finnes tilfeller hvor den medierende variabelen virker som en "suppressor-variabel" og at effekten av den uavhengige variabelen dermed ikke vil være synlig før etter kontroll for den medierende variabelen (MacKinnon, Fairchild & Fritz, 2007).

Figur 6. Sammenhengen mellom semantisk merkelapp og frame.

Tabell 2. Enveis variansanalyse av frame avhengig av semantisk merkelapp.

Effekt	SS	df	MSS	F	p
Semantisk merkelapp	2.84	2	1.42	.24	.79
Error	1716.61	292	5.88		
Totalt	1719.44	294			

Som det fremgår av figur 6 og tabell 2 var det ikke mulig å påvises noen sammenheng mellom semantisk merkelapp og frame.

Tabell 3. Enveis variansanalyse av holdning avhengig av orientering og semantisk merkelapp.

Effekt	SS	df	MSS	F	p
Semantisk merkelapp	.23	2	.12	.12	.66
Frame	88.47	1	88.47		.000
Error	79.39	291			
Totalt	168.00	294			

Det eneste av de fire kriteriene referert over som var tilstede i de foreliggende data (jfr. punkt 3), var den sterke korrelasjonen mellom frame og holdning ($r=.73$, $p<.001$). Som det fremgår av analysene presentert i tabellene 2 og 3 kunne det i disse resultatene altså ikke finnes støtte for en hypotese om en effekt av semantisk merkelapp mediert av frame. En eventuelt modererende effekt av frame ble undersøkt ved en toveis ANOVA med holdning avhengig av orientering, semantisk merkelapp og interaksjonen mellom orientering og semantisk merkelapp (se tabell 4).

Tabell 4. Toveis variansanalyse med holdning avhengig av frame og semantisk merkelapp.

Effekt	SS	df	MSS	F	p
Semantisk merkelapp (SM)	.17	2	.08	.31	.74
Frame	85.85	1	85.85	313.36	.000
SM*Frame	.22	2	.11	.40	.67
Error	79.18	289			
Totalt	1644.38	294			

Som det fremgår av tabell 4 kunne heller ikke en modererende effekt av frame påvises. Som allerede nevnt i forskningsspørsmål 4 i teoridelen vil vi vente at dersom frame, slik det er målt her, er en stabil orientering som respondenten bringer med seg inn i eksperimentsituasjonen og som ikke er manipulerbar, skal denne være korrelert med andre antatt stabile forhold – som for eksempel ”politisk ståsted”. Som det fremgår av tabell 5 fant vi sterke og statistisk signifikante korrelasjoner ($p<.01$) mellom orientering, politisk ståsted og holdning.

Tabell 5. Korrelasjoner mellom relevante variabler.

	Politisk ståsted	Holdning
Frame	-.49	.73
Politisk ståsted		-.55

Analysene viste ingen statistisk signifikante effekter av det å selv ha immigrantbakgrunn eller av kjønn. Ikke uventet, tatt i betraktning den begrensede variasjonen i alder, fant man heller ingen signifikant effekt av alder. Som forventet var det en overrepresentasjon av respondenter til venstre for midten av venstre–høyre kontinuumet.

Som gjort rede for i metoddelen ble noen av utsagnene på holdningsskalaen kritisert av respondentene for å være ”faktautsagn” (”Illegale/ ulovlige/ papirløse innvandrere koster det norske samfunnet millioner av kroner hvert år” og ”Det burde være åpne internasjonale grenser”). På bakgrunn av dette ble de aktuelle leddene fjernet og nye analyser ble gjennomført. Dette ga imidlertid ingen endringer i resultatene.

Diskusjon

I henhold til de fire forskningsspørsmålene som ble formulert og undersøkt ble ingen fullt ut støttet, som vist i resultatdelen. I det følgende vil jeg diskutere hva som kan være årsaken til dette for hvert av disse forskningsspørsmålene. Jeg vil også mer generelt påpeke hva som kan være metodologiske svakheter ved denne måten å studere dette temaet på, som bør utbedres i fremtidige studier. Jeg vil til sist diskutere hva som kan være metodologiske, teoretiske og praktiske implikasjoner av denne studien.

Forskningsspørsmål 1. Vil den effekten av ulik semantisk merkelapp på holdninger som ble funnet i USA også finnes i en norsk populasjon?

Som det fremgår av figur 5 spiller det tilsynelatende ingen rolle hva immigrantene kalles, respondentens holdninger til dem er de samme uavhengig av semantisk benevnelse. Bruk av relevante semantiske merkelapper og den høye statistiske styrken (n=305) gjør at vi med rimelighet kan anta at dersom noen effekt av semantisk benevnelse på holdninger hadde eksistert, ville den kunne blitt påvist i de statistiske analysene.

Det kan være flere årsaker til at vi ikke finner noen slik effekt. Som allerede diskutert i innledningen er denne gruppen nokså beskjedne i omfang i Norge i forhold til i USA, og som en antatt konsekvens av dette har den heller ikke vært gjenstand for samme debatt. I USA har man som nevnt en egen standardbetegnelse på denne gruppen i fremmedlovgivningen, man har en rekke lover spesifikt intendert for denne typen innvandring, og man har en stadig pågående debatt om denne gruppens rettigheter (for eksempel Vitello 2006; Vock, 2007). I tråd med Sapir-Whorf hypotesen (Whorf, 1956) er det dermed naturlig å anta at vi i Norge antagelig ikke har like nyanserte distinksjoner verken for hvordan vi tenker om eller snakker om denne gruppen.

Dersom det er slik at respondentene ikke har respondert på de ulike semantiske benevnelsene ”illegal”, ”ulovlig” eller ”papirløs” kan vi kanskje anta at de har respondert på begrepet ”innvandrere” per se. Dette i motsetning til i USA hvor Ommundsen og medarbeidere (Ommundsen et al. 2008) i diskusjonen av sine resultater skriver at: *”Hence, psychologically the label “illegal immigrants” does not represent the same population as those given the other two labels.”* (Ommundsen et al., 2008, s. 12). For de norske respondentene ser det ut til at det er nettopp det det er snakk om; psykologisk sett er det tale om samme populasjon, uavhengig av semantisk benevnelse.

Forskningsspørsmål 2. Er labelingeffekten mediert av frame?

Som vist i resultatdelen (figur 6, tabell 2 og tabell 3) fant man ingen støtte for en slik mediert effekt all den tid man ikke fant noen labelingeffekt, heller ikke etter at eventuelle suppressoreffekter var kontrollert for.

Som for den direkte effekten av benevnelse på holdning, kan en mulig årsak til de manglende funnene være at dette er en gruppe som ikke har vært viet mye oppmerksomhet i Norge. Respondentene har dermed ikke i samme grad som i USA assosiert en bestemt benevnelse med en spesifikk issue frame og på den måten fått økt sannsynligheten for aktivering av denne. Dette understreker viktigheten av å utføre denne typen studier på tvers av tid, i ulike kulturer og i ulike nasjoner og kan også muligens tas til inntekt for det innledningsvis nevnte poenget om at effekter av issueframing til forskjell fra effekter av equivalencyframing er mindre ”robuste” fenomener.

Som allerede nevnt i innledningen er det også tenkelig at semantisk benevnelse alene var en for svak eksperimentell manipulasjon til å kunne forventes å synliggjøre ett perspektiv framfor andre. Det er selvfølgelig også en mulig metodologisk innvendig at vi ikke vet om vårt mål på frame ville ha fanget opp ulik vektning av perspektiver hos respondenten i og med

at denne metoden ikke har vært anvendt tidligere og at det i denne studien ikke finnes tilstrekkelig informasjon for nærmere validitetsanalyser.

Forskningsspørsmål 3. *Modererer frame, slik dette er målt her, den effekten semantisk benevnelse har på holdning?*

Resultatene i tabell 3 viste at det var en sterk sammenheng mellom valg av frame og skåre på holdningsskalaen. De respondentene som sa de mest hadde vektlagt lovbruddsperspektivet hadde på gruppenivå mer negative holdninger målt ved holdningsskalaen. De respondentene som oppga å ha vektlagt den humanistiske siden hadde gjennomsnittlig mer positive holdninger til immigrantene. Det kunne imidlertid ikke påvises noen semantisk merkelapp*frame interaksjon. Man fant dermed heller ingen støtte for en modererende effekt av frame på forholdet mellom semantisk benevnelse og holdning. Dette kan bety at at frame slik vi målte det i denne studien, trolig var en orientering respondentene ”hadde med seg inn” i eksperimentsituasjonen og som ikke var sensitivt for den eksperimentelle manipulasjonen, men som likevel hadde klar sammenheng med deres holdninger til immigrantene.

Forskningsspørsmål 4. *Er frame, slik den er målt her, en stabil predisposisjon man har med seg inn i eksperimentsituasjonen, og som også korrelerer med andre antatt stabile predisposisjoner, men som ikke er manipulerbar?*

Som det fremgår av tabell 4 og tabell 5 kan frame slik vi her har målt, tolkes som en stabil orientering man har med seg inn i eksperimentsituasjonen ved at den er upåvirket av den eksperimentelle manipulasjonen og samtidig høyt korrelert med en annen antatt stabil predisposisjon; politisk ståsted. Frame, holdning og politisk ståsted var alle høyt korrelert (se tabell 3). Ingen av disse variablene ble påvirket av den eksperimentelle manipulasjonen og resultatene er dermed konsistente med en tolkning som innebærer at vi i forsøket på å måle framing snarere har målt en mer generell holdning eller orientering. Som nevnt i innledningen ønsket vi imidlertid å undersøke validiteten til dette målet ved å inkludere tre ulike grupper av studenter som vi forventet at ville fordele seg ulikt i forhold til orientering. Analyser av forskjeller mellom disse tre gruppenes valg av frame ga resultater i forventet retning: Studenter ved samfunnsvitenskapelige fag oppga i størst grad å ha vektlagt det humanistiske perspektivet, mens studenter ved juridisk relaterte fag oppga at de i større grad hadde vektlagt et lovbruddsperspektiv. Studenter ved naturvitenskapelige fag var på gruppenivå i en

mellomposisjon. Responsene på vårt mål på "frame" har dermed i alle fall fanget opp noe som vi her kan tolke som "orientering".

Metodologiske aspekter ved studien

Hva angår utformingen av selve studien kom det, som sagt, tilbakemeldinger fra flere av respondentene om at man i stedet for å spørre om hvorvidt en eller begge av respondentenes foreldre er født utenfor Norge burde ha spurt om de var av ikke-vestlig opprinnelse. Dette er helt betimelige tilbakemeldinger som bør utbedres i eventuelle fremtidige studier.

I forhold til tilbakemeldingene om at utsagnene i holdningsskalaen bedre passet amerikanske enn norske forhold, som referert til i metodedelene, er dette konsistent med det som ble funnet i en studie av Van der Veer, Ommundsen, Hak og Larsen (Van der Veer, Ommundsen, Hak & Larsen, 2003). Studien undersøkte den krysskulturelle validiteten til skalaen, som foreligger både i norsk og nederlandsk versjon i tillegg til amerikansk. I den aktuelle studien ble det foretatt en translation-backtranslation prosedyre, i tillegg til at skalaen ble delt opp etter hvilke ledd som måler hvilke tema. Resultatene av disse prosedyrene antyder at lingvistisk ekvivalens ikke er tilstrekkelig for å detektere ikke-ekvivalens på meningsnivå i kryssnasjonale studier (Van der Veer et al., 2007). Innholdet i holdningsutsagnene kan altså ha forskjellig mening i ulike land basert på historisk, politisk og kulturell kontekst. Mer spesifikt kan man anta at respondentene kan variere i hvilken grad de "gjenkjenner" utsagnene som representative for ulike politiske partier eller interessegrupper i det landet man er fra. Dersom man ser dette i lys av sosial identitetsteori (Tajfel, 1982) er det mulig å tenke seg at respondenter sier seg uenige i utsagn de reelt sett er enige i fordi de ikke ønsker å assosiere seg selv med grupper eller personer som er kjent for å inneha slike standpunkter. Sosial identitetsteori, som introdusert av Tajfel (Tajfel, 1982) fremholder at mennesker delvis får sin selvtillit fra grupper de selv identifiserer seg med og grupper andre assosierer en med (Tajfel, 1982). En motiveres dermed til å skape konsistens mellom egne holdninger til spesifikke personer og grupperinger og holdninger til objekter og temaer (Tajfel, 1982). I den aktuelle studien kan man for eksempel tenke seg at en respondent egentlig er "Litt enig" i utsagnet "Det er altfor enkelt å ta seg inn i dette landet". Imidlertid kan det være at denne respondenten tenker at et slikt utsagn høres "FrP-aktig" ut, og at Fremskrittspartiet ikke er en gruppering denne personen ønsker å identifisere seg med fordi dette bryter med denne personens oppfatning av seg selv. Som man forstår vil dette være svært sensitivt for ulike kulturelle -, nasjonale - og tidsmessige kontekster. En implikasjon av dette kan være at man i fremtidige

studier inkluderer en ”think aloud”-prosedyre for noen respondenter fra hver betingelse for slik å nærmere kunne undersøke hva respondenten legger i de ulike holdningsutsagnene.

I alle undersøkelser som potensielt involverer kartlegging av intoleranse er det et problem at slike holdninger har vist seg vanskelig for respondenter å vedstå seg selv om besvarelsene er anonymiserte (for eksempel Pettigrew & Meertens, 1995). Dette er forbundet med fenomenet *sosial ønskverdighet* (for eksempel Pettigrew & Meertens, 1995). I denne studien spesifikt kan det i denne sammenheng antas å ha spilt en rolle at eksperimentator er av halvt ikke-vestlig opprinnelse og har et utseende som ikke ser etnisk norsk ut. Dette kan ha virket inn ved at deltagerne kan ha moderert eventuelt negative holdninger for å ikke fremstå fordomsfulle overfor en gruppe de assosierer forskeren med. En studie av Fazio, Jackson, Dunton og Williams (1995) har for eksempel vist at respondenter uttrykker mindre rasistiske holdninger på Modern Racism Scale (McConahay, Hardee & Batts, 1981) når de interagerer med en afroamerikansk eksperimentator enn når de interagerer med en hvit eksperimentator (Fazio, Jackson, Dunton & Williams, 1995). Selv om dette altså kan ha hatt en effekt har eksperimentator i den aktuelle studien vært den samme ved alle datainnsamlinger. En slik effekt vil dermed ikke ha ført til systematiske forskjeller mellom eksperimentets tre betingelser. I tillegg har en etnisk norsk utseende medhjelper vært til stede ved alle datainnsamlinger med unntak av en (se *prosedyre* i metoddelen).

Selve det å benytte selvadministrerte surveys kan være beheftet med problemer. I en meta-analyse av forskning på selvrapporing i surveyform fra 1992 konkluderer Norbert Schwarz (Schwarz, 1992) med at surveydata er sårbare for påvirkning av kontekst. Når det gjelder selvadministrering av spørreskjema kan dette gjøre seg spesielt gjeldende fordi responser på spørsmål kan bli påvirket av foregående besvarelser. Respondentene får også muligheten til å gå frem og tilbake og revidere tidligere svar for dermed å skape konsistens i sin samlede besvarelse (Schwarz, 1992). En mulig løsning på dette i fremtidige studier kan være å benytte en nettbasert løsning hvor respondentene kun presenteres for ett holdningsutsagn om gangen og slik ikke har mulighet til verken å se fremtidige spørsmål eller gå tilbake og revidere tidligere responser.

Som mål på ”politisk ståsted” har vi i denne studien valgt å benytte en utbredt, velkjent og i norsk politikk dominerende dimensjon – ”venstre-høyre dimensjonen”. Som allerede berørt i metoddelen er kontinuumet venstre-høyre ikke uproblematisk, noe flere respondenter også påpekte. Et av hovedproblemene med dimensjonen er at det ikke eksisterer noen felles forståelse av denne (Østerud et al., 1997). Også i denne studien er det dermed å forvente at respondentene kan ha tillagt dimensjonen forskjellig innhold. Tenker man seg for

eksempel at ytterste høyrefløy representerer det tradisjonelle norske Høyre, Fremskrittspartiet eller høyreekstreme nynazistiske grupperinger? Dersom man politisk sett sympatiserer med partiet Venstre, vil man da plassere seg midt på kontinuumet, like til venstre for det, eller like til høyre for det? Statsvitenskapelig Leksikon (Østerud et al., 1997) poengterer også at innholdet i en slik dimensjon er tids- og kulturavhengig. For eksempel inneholdt dimensjonen tidligere en ide om overklasse–underklasse noe som ikke kan sies å være like aktuelt i Norge i dag.

Det er imidlertid visse trekk ved denne dimensjonen som er mer konstante og som i kombinasjon med dens utberedelse, kan rettferdiggjøre at den blir benyttet i denne og lignende studier. I følge Statsvitenskapelig leksikon (Østerud et al., 1997) er noe av det som kjennetegner politisk konservatisme rettferdiggjøring av status quo og en rasjonalisering av eksisterende institusjoner. I følge en studie utført av Conover og Feldman (1981) er det også på dette trekket konservative og liberale varierer mest når de skal definere seg selv (Conover & Feldman, 1981). I tillegg, skriver Østerud, Goldman og Pedersen (Østerud et al., 1997) at siden "alle" har et forhold til denne dimensjonen har man også en ide om hvor en selv befinner seg langs en slik dimensjon og hvor "nære" eller "fjerne" andre personer eller grupperinger er fra dem selv langs den samme dimensjonen (Østerud et al., 1997). Forfatterne skriver også at velgermassen tenderer mot å være normalfordelt på dimensjonen noe som peker i retning av at denne dimensjonen fanger opp reell variasjon i politisk orientering i populasjoner (Østerud et al., 1997). Likevel, som det konkluderes med i omtalen av venstre-høyredimensjonen i Statsvitenskapelig Leksikon (Østerud et al., 1997): *"Høyre-venstre terminologien har alltid vært og vil fortsette å være preget av stor semantisk uklarhet (...)"* (Østerud et al., 1997, s. 87).

Dette målet på "politisk ståsted" synes imidlertid i denne studien å variere på en systematisk måte i og med at det forelå en høy korrelasjon ($r = -.55$) med holdninger. Det ville ikke vært tilfelle dersom responsene var preget av individuelle tolkninger. Samvariasjonen mellom politisk ståsted og holdninger var som forventet og kan tolkes som en gjensidig validering av disse målene. Mer bekymringsfullt er det at den samme høye korrelasjonen også ble påvist mellom politisk ståsted og valg av frame ($r = -.49$). Dette kan peke i retning av at det målet vi i studien har benyttet for frame i for stor grad kan ha fanget opp de samme globale, komplekse og stabile holdningene som en antar at venstre-høyre dimensjonen fanger opp.

Man kan selvsagt tenke seg mer komplekse klassifikasjonssystemer basert på flere dimensjoner og at de mest relevante frames vil finnes som kombinasjoner av slike forhold. For å få større kunnskap om hvilke betingelser som aktiverer hvilke frames bør en i fremtidige

studier undersøke klassifiseringssystemer basert på andre dimensjoner og/eller multidimensjonale klassifiseringer.

Spørsmålet om hvorvidt det burde ha vært benyttet andre mål for å fange opp de to relevante frames (perspektiver) har allerede vært berørt. En kunne for eksempel ”tvunget” respondenten til å velge et av to perspektiver som det dominerende perspektiv når det gjelder de evalueringer som ble foretatt. Det synes klart at man den aktuelle studien enten ikke benyttet en eksperimentell manipulasjon som var ”sterk nok” til å indusere noen framing effekt eller at man benyttet et mål på frame som ikke fanget opp en slik effekt, men heller målte en stabil, allerede eksisterende orientering. Også i denne forbindelse vil en ”think aloud”-prosedyre kunne gi nyttig informasjon i en videre undersøkelse av hvordan respondentene har resonnert omkring utfyllingen av vårt mål på ”frame”.

Det synes klart at den aktuelle studien med fordel burde ha inneholdt mål på styrken av verdier. Dette kunne med fordel ha vært benyttet i kombinasjon med mål på politisk ståsted. Som vi vet fra andre studier (for eksempel Nelson, Oxley & Clawson, 1997) er det en rekke modererende effekter i framing, blant annet styrken på eksisterende verdier (for eksempel Slothuus, 2008). Et mål på styrken av eksisterende politiske holdningene kunne ha gitt en pekepinn på om ”svakere” eller mer ambivalente holdninger også her gjør en mer sensitiv for framingeffekter. Intuitivt vil man kan hende anta at ”ekstreme” holdninger, i form av å plassere seg i ytterkantene av venstre–høyre dimensjonen, er det samme som at man har sterkere holdninger, men man kan ikke umiddelbart slutte dette. Fremtidige studier bør derfor absolutt inneholde mål på styrken av holdninger som kan tenke seg å virke modererende inn på framingeffekter.

Det samme gjelder mål på grad av politisk bevissthet. Som allerede nevnt har mer politisk bevisste individer tilgang på flere perspektiver, noe som kan gjøre dem mer sårbare for framingeffekter dersom de ikke samtidig har sterke holdninger (for eksempel Slothuus, 2008). Mål på styrken av politiske holdninger og grad av politisk bevissthet i kombinasjon hadde derfor vært av stor interesse å vite noe om. Selvfølgelig vil man intuitivt kunne anta at respondentene i denne studien for en stor del er moderat eller svært politisk bevisste i kraft av å være universitetsstudenter men man kan ikke umiddelbart slutte dette.

I denne studien spesifikt hadde det også vært interessant å vite noe om respondentenes grad av politisk bevissthet, fordi gjennomsnittet av respondentenes totalgjennomsnittsskåre er sentrert omkring verdien 3 på likert-skalaen tilhørende holdningsutsagn, noe som tilsvarer responsen ”vet ikke”. Som referert i teoridelen har McClosky og Zaller (1984) identifisert større hyppighet i ”vet ikke”-responser på spørsmål som innbyr til å vurdere konkurrerende

verdistandpunkter blant respondenter som er kategorisert som politisk bevisste (McClosky og Zaller, 1984). Intuitivt er det rimelig å anta at et utvalg universitets- og høyskolestudenter kan kategoriseres som politisk bevisste, men mangel på et eksplisitt mål på dette gjør at man ikke sikkert kan si at det er slik.

Retninger for fremtidig forskning

Konkrete forslag for fremtidig forskning er tatt opp tidligere i diskusjonen. Mer generelt synes det klart at fremtidige studier av denne typen bør bestrebe seg på å undersøke samspillet mellom medierende og modererende variabler i framing.

Både labeling- og framingeffekter er kjent å være kontekstavhengige fenomener, noe som impliserer at de bør undersøkes til ulike tider og i ulike nasjonale og kulturelle kontekster. For eksempel vil det være av interesse å se hvordan aktuelle strømninger i offentlig diskurs virker inn, for eksempel ved å gjøre den samme studien under en pågående debatt om forhold rundt immigrantene.

Det vil også kunne være av interesse for fremtidige studier på dette feltet å nærmere forsøke å skille mellom bidraget til affekter, kognisjon og tidligere erfaringer i slike effekter, med mulighet for å forstå om også ubevisste prosesser kan spille en rolle.

Konklusjon og avsluttende kommentarer

I henhold til formålet med denne studien fikk man ikke replisert den rene labelingeffekten observert av Ommundsen og medarbeidere (Ommundsen et al., 2008) fant i USA. I den foreliggende studien var det en tydelig effekt av frame i den forstand at valg av en humanistisk versus en legalistisk frame var høyt korrelert med holdning. Valg av frame var imidlertid ikke manipulerbar ved de semantiske merkelappene som ble benyttet. I tidligere studier har det ikke eksplisitt vært trukket et skille mellom frame og semantisk merkelapp (label) og man har i denne studien heller ikke kunnet replisere funn fra slike studier – i så fall skulle man kunnet påvise en effekt av semantisk merkelapp eventuelt ved at disse aktiverte helt andre frames enn de som er målt her.

I denne studien kunne det ikke dokumenteres at holdninger til immigranter blir påvirket av hva man kaller denne gruppen. Som diskutert over kan dette ha både substansielle og metodologiske forklaringer. Fravær av en labelingeffekt kan derfor ikke uten videre tas til inntekt for at bevisstgjøring omkring bruk av benevnelser på disse immigrantene er unødvendig. Den sterke sammenhengen mellom frames og holdninger som ble dokumentert

tydeliggjør behovet for økt kunnskap og bevissthet om hva som etablerer og aktiverer slike frames.

Referanser

- A-tekst. Retriever. Hentet 15.07.09. fra A-tekst,
<https://web.retrieverinfo.com/services/archive.html>.
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2004, 10. oktober). Nødhjelp til personer uten lovlig opphold. Brev til landets kommuner. Hentet 20.05.09 fra Regjeringen,
www.regjeringen.no.
- Augustinos, M. & Quinn, C. (2003). Social categorization and attitudinal evaluations: Illegal immigrants, refugees, or asylum seekers? *New Review of Social Psychology*, 2, 29-37.
- Bargh, J.A. (2006). What have we been priming all these years? On the development, mechanisms, and ecology of nonconscious social behavior. *European Journal of Social Psychology* 36, 147 – 168.
- Bayegan & Harlem. (2009, 12. juni). Aktuell MR-Juss: Irregulære migranter har rettigheter i Norge. *AmnestyMagasinet*, 2, 2009.
- Becker, H. (1963). *Outsiders*. New York, NY: Free Press.
- Becker, L.A. (2009, 15. september). The interpretation of Cohen's *d*. Hentet 15.09.09 fra University of Colorado, <http://www.uccs.edu/~faculty/lbecker/es.htm>.
- Blakar, R.M. (1973). *Språk er makt*. Oslo: Pax forlag.
- Carter, S., Ellis, J. Hossain, F. & McLean, A. (2008, 28. juni). *On the Issue: Immigration*. The New York Times. Hentet 01.10.09 fra <http://elections.nytimes.com/2008/president/issues/immigration.html>.
- Chong, D., & Druckman, J. N. (2007). Framing public opinion in competitive democracies. *American Political Science Review*, 101, 637–655.
- Citrin, J, Green, D.P., Muste, C. & Wong, C. (1997). Public opinion toward immigration reform: The role of economic motivations. *The Journal of Politics*, 59, 858-881.
- Conover, P. & Feldman, S. (1981). The origins and meaning of liberal/conservative self-identification. *American Journal of Political Science*, 25, 617-645.
- Dagsrevyen. (2009, 28. januar). Helsetilbud - illegale innvandrere. *NRK NettTV*. Hentet 05.06.09 fra <http://www1.nrk.no/nett-tv/indeks/157620>.
- Dalsegg, A. (2008, 12. februar). Vil hjelpe papirløse. *Dagbladet*. Hentet 12.09.09 fra Dagbladet, <http://www.dagbladet.no/dinside/2008/02/12/526700.html>.
- Den norske legeforening (2008). Likeverdige helsetjenester? – Om helsetjenester til ikke-vestlige innvandrere. Rapport fra den norske legeforening, Oslo; 2008.

- Den norske regjeringen (2009). Hentet 15.07.09. fra Regjeringen, www.regjeringen.no.
- Det amerikanske justisdepartementet (i.n.). FISA 101: Why FISA modernization amendments must be made permanent. Lastet ned 29.05.09 fra <http://www.usdoj.gov/archive/ll/>.
- Devine, P. G. (1989). Stereotypes and prejudice: Their automatic and controlled components. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 5–18.
- Druckman, J.N. (2001). On the limits of framing effects: Who can frame? *Journal of Politics*, 63, 1041-1066.
- Druckman, J.N. (2004). Political preference formation: Competition, deliberation, and the (ir)relevance of framing effects." *American Political Science Review*, 98(4), 671-686.
- Druckman, J.N. & Nelson, K.R. (2003). Framing and deliberation: How citizens' conversations limit elite influence. *American Journal of Political Science* 47(4): 729-745.
- Eagly, A.H. & Chaiken, S. (1993). *The Psychology of Attitudes*. Fort Worth, Texas: Harcourt Brace Jovanovich.
- Entman, R.M. (1993) Framing: Toward a clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43 (4), 51-8.
- Fazio, R. H., Jackson, J. R., Dunton, B. C., & Williams, C. J. (1995). Variability in automatic activation as an unobtrusive measure of racial attitudes: A bona fide pipeline?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 1013-1027.
- Fjeld, I. (2009, 8, juni). Frykter flom av asylsøkere i sommer. *Fredrikstad Blad*.
- FN-sambandet. (2009a). "FNs verdenserklæring om menneskerettigheter". Tilgjengelig fra <http://www.fn.no/FN-informasjon/Konvensjoner-og-erklæringer/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>. Lastet ned 03.08.09.
- FN-sambandet. (2009b). "Ofte stilte spørsmål". Tilgjengelig fra [http://www.fn.no/FN-informasjon/Ofte-stilte-spoersmaal-FAQ/Flyktninger/Hvem-er-flyktninger/\(language\)/nor-NO](http://www.fn.no/FN-informasjon/Ofte-stilte-spoersmaal-FAQ/Flyktninger/Hvem-er-flyktninger/(language)/nor-NO). Lastet ned 03.08.09.
- Greenberg, J., Pyszczynski, T., Solomon, S., Rosenblatt, A., Veeder, M, Kirkland, S., & Lyon, D. (1990). Evidence for terror management theory II: The effects of mortality salience reactions to those who threaten or bolster the cultural worldview. *Journal of Personality and*

- Social Psychology*, 58, 308-318.
- Helsepersonelloven. Lov om helsepersonell av 7. februar 1999, nr 64 i Lovdata. juni 2009 fra Lovdata, [www.lovdata](http://www.lovdata.no).
- Herman, E.S. & Chomsky, E. (1988). *Manufacturing Consent*; with a new afterword by Edward S. Herman. (Anniversary edition). London: Bodley Head.
- Hogg, M.A. & Vaughan, G.M. (2008) *Social Psychology* (5.utg.). Harlow: Prentice Hall.
- Horsti, K. (2007). Asylum seekers in the news: Frames of illegality and control. *Observatorio Journal*, 1, 145-161.
- Hovland, C. I., Janis, I. L., & Kelley, H. H. (1953). *Communication and Persuasion: Psychological Studies of Opinion Change*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Kahneman, D.(2000). "Preface" i Kahneman, D. & Tversky, A. *Choice, Values, and Frames*. New York: Cambridge University Press.
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1984). Choices, values, and frames. *American Psychologist*, 39, 341-350.
- Kenny, David. (2006, 18. oktober). Baron and Kennys steps. Hentet 01.10.09. fra <http://davidakenny.net/cm/mediate.htm#BK>.
- Kühberger, A. (1998). The influence of framing on risky decisions: A meta-analysis. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 75, 23–55.
- Lakoff, G. (2004). *Don't Think of an Elephant. Know Your Values and Frame the Debate*. [Elektronisk versjon]. White River Junction, Vermont: Chelsea Green Publishing.
- Larsen, K. & Ommundsen, R. (1999). Attitudes toward illegal immigration in Scandinavia and United States. *Psychological Reports*, 84, 1331-1338.
- Lavine, H., Huff, J. W., Wagner, S. H., & Sweeney, D. (1998). The moderating influence of attitude strength on the susceptibility to context effects in attitude surveys. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 359–373.
- Lerner, J., Goldberg, J. & Tetlock, P. (1998). Sober second thought: The effects of accountability, anger, and authoritarianism on attributions of responsibility. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 563-574.
- MacKinnon, D.P., Fairchild, A.J., & Fritz, M.S. (2007). Mediation analysis. *Annual Review of Psychology*, 58, 593-614.
- McClosky, H., & Zaller, J. (1984). *The American Ethos: Public Attitudes Toward Capitalism and Democracy*. Cambridge: Harvard University Press.

- McConahey, J.B., Hardee, B.B. & Batts, V. (1981). Has racism declined in america? It depends on who is asking and what is asked. *The Journal of Conflict Resolution*, 25 (4), 563-579.
- McGuire, W.J. (1964). "Inducing resistance to persuasion: Some contemporary approaches." i Leonard Berkowitz (red.). (1978). *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 1.). New York: Academic Press.
- Merolla, J.L. & Pantoja, A. (2009). The Effects of Media Framing On Attitudes toward Undocumented Immigration. Artikkel presentert på årlig kongress i the Southern Political Science Association, Hotel Intercontinental, New Orleans, 22.05.09. Hentet 15.07.09. fra http://www.allacademic.com/meta/p282689_index.htm
- Meyer, D. E., & Schvaneveldt, R.W. (1971). Facilitation in recognizing pairs of words: evidence of a dependence between retrieval operations. *Journal of Experimental Psychology*, 90, 227-234.
- Miller, J. M., & Krosnick, J. A. (2000). News media impact on the ingredients of presidential evaluations: Politically knowledgeable citizens are guided by a trusted source. *American Journal of Political Science*, 44, 295-309.
- Myers, D. (2008). *Social Psychology* (9. utg.). Boston/London: McGraw-Hill.
- Nelson, T.E., Clawson, R.A. & Oxley, Z.M. (1997). Media framing of a civil liberties conflict and its effect on tolerance. *American Political Science Review* 91(3), 567-583.
- Nelson, T.E., Oxley, Z.M. & Clawson, R.A. (1997). Toward a psychology of framing effects. *Political Behavior*, 19(3), 221-246.
- Norsk Telegrambyrå (NTB). (2009, 10. juni). Helsehjelp til illegale innvandrere. *NRK nyhetene i nettutgave*. Hentet 18.05.09 fra NRK, <http://www.nrk.no/nyheter/1.6646851> 18.05.09.
- Ommundsen, R. & Ekeland, T-J. (1978). Psychiatric labeling and social perception. *Scandinavian Journal of Psychology*, 19, 193-197.
- Ommundsen, R., Larsen, K. & van der Veer, K. (2008). Framing immigrants: How they are labeled affects how they are evaluated. Foredrag på 10. konferanse om sosial- og samfunnspsykologi, NTNU, Dragvoll, Trondheim, 6.-7. November
- Pasientrettighetsloven. (1999). Lov om pasientrettigheter av 2.juli 1999 nr. 63 i Lovdata. Hentet juni 2009 fra Lovdata, www.lovdata.no.
- Pernice, R. E., van der Veer, K., Ommundsen, R. & Larsen, K. (2008). On use of student

- samples for scale construction. *Psychological Reports*, 102, 459-464.
- Pettigrew, T. F., & Meertens, R. W. (1995). Subtle and blatant prejudice in western Europe. *European Journal of Social Psychology*, 25, 57-75.
- Pohl, R. (2004). *Cognitive illusions: a Handbook on Fallacies and Biases in Thinking, Judgment and Memory*. Hove: Psychology Press.
- Rosenhan, D. L. (1973). On being sane in insane places. *Science*, 179, 250-257.
- Rothschild, Z.K., Abdollahi, A. & Pyszczynski, T. "Does peace have a prayer?" The effect of mortality salience, compassionate values, and religious fundamentalism on hostility toward out-groups. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(4), 816-827.
- Santa Ana, O. (1999). "Like an animal I was treated": Anti-immigrant metaphor in US public discourse. *Discourse & Society*, 10(2), 191-224.
- Scheff, T.J. (1966). Users and non-users of a student psychiatric clinic. *Journal of Health and Human Behavior*, 7 (2), 114-121.
- Scheff, T. J. (1974). The Labeling Theory of Mental Illness. *American Sociological Review*, 39, 444-452.
- Schwarz, N. (1999). Self-reports: How the question shape the answers. *American Psychologist*, 54(2), 93-105.
- Sherman, S. J., Mackie, D. M., & Driscoll, D. M. (1990). Priming and the differential use of dimensions in evaluation. *Personality and Social Psychological Bulletin*, 16, 405-418.
- Skille, Ø.B. (2009, 28. januar). Politiet må ta dem. *NRK Nyheter i nettutgave*. Hentet 07.05.09. fra NRK, <http://www.nrk.no/nyheter/1.6454439>.
- Slothuus, R.(2008). More than weighting cognitive importance: A dual process model of issue framing effects. *Political Psychology*, 29(1), 1-28.
- Sniderman, P. M. & Theriault, S. M. (2004). "The structure of political argument and the logic of issue framing" i Saris,W.E. & Sniderman, P.M., (red.). (2004). *Studies in Public Opinion: Attitudes, Nonattitudes, Measurement Error and Change*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Sosialtjenesteloven. (2003). Lov om sosiale tjenester. Lov av 28. november 23, lov nr. 99 i Lovdata. Hentet 14.09.09 fra Lovdata, www.lovdata.no
- Storeng, T.G. (2009, 28. januar). Vil gi illegale innvandrere helsetilbud. *Dagsavisen*. Hentet 14.08.09 fra Dagsavisen, <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article395060.ece>.

- Strand, T & Skille, Ø. B. (2009, 28. januar). Hjelper utviste innvandrere. *NRK Nyheter i nettutgave*, 28.01.09. Hentet 15.06.09 fra NRK, <http://nrk.no/nyheter/1.6454193.1233166053>.
- Stålsett, S.J. (i.n.). Rett til helse med eller uten papirer. Hentet 24.07.09. fra Kirkens bymisjon, http://www.bymisjon.no/templates/Page_____22401.aspx.
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, 33, 1-39.
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. I Austin, W.G. & Worchel, S. (red.). *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Monterey, CA: Brooks-Cole.
- Tallaksen, S., Løøv, M., & Drager, R. H. (2009, 27. mai). Studentene stemmer rødt. *Universitas*.
- Temerlin, M. (1968). Suggestion effects in psychiatric diagnosis. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 147(4), 349-353.
- Tversky, A. & Kahneman, D. (1981). The framing of decisions and the psychology of choice. *Science*, 211 (4441), 453-458.
- University of Southern California. (i.n.) "Proposition 187: Text of Proposed Law (courtesy of the California Secretary of State gopher)". Hentet 16.07.09 fra University of Southern California, <http://www.usc.edu/libraries/archives/ethnicstudies/historicdocs/prop187.txt>.
- Van der Veer, K., Ommundsen, R., Hak, T., & Larsen, K. (2003). Meaning shift of items in different language versions. A cross-national validation study of the Illegal Aliens Scale. *Quality & Quantity*, 37, 193-206.
- Vitello, P. (2006, 26. juni). Kiss me, I'm Illegal. *The New York Times*. Hentet 05.05.09 fra The New York Times, http://www.nytimes.com/2006/03/26/weekinreview/26vitello.ART.html?_r=1&n=Top/Reference/Times%20Topics/People/V/Vitello,%20Paul&oref=slogin#.
- Vock, D.C.(13.12.2007.). With Feds Stuck, States Tackle Immigration - *A Report by the Pew Research Center*. Hentet 18.08.09. fra Pew Research Center, <http://pewresearch.org/pubs/660/states-immigration>.
- Whorf, B.L. (1956): *Language, Thought and Reality* (red. Carroll, J.B.). Cambridge, MA: MIT Press.
- Wikipedia, the free encyclopedia. (2009). Framing (Social sciences). Hentet 17.02.09. fra Wikipedia, [http://en.wikipedia.org/wiki/Framing_\(social_sciences\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Framing_(social_sciences)).

- Williams, B.A.(2003). "Chapter 12" i Thussu, D.K. & Freedman, D. (red.). War and the Media: Reporting Conflict 24/7 (2003). London: Thousand Oaks, California: Sage.
- Zaller, J. R. (1992). The Nature and Origins of Mass Opinion. New York: Cambridge University Press.
- Zanna, M. P. & Rempel, J.K. (1988). "Attitudes: A new look at an old concept" i Bartal, D. & Kruglanski, A.W. (red.). The Social Psychology of Knowledge. New York, NY, US: Cambridge University Press.
- Zang, L-C. (2008). Developing Methods for Determining the Number of Unauthorized Foreigners in Norway. Oslo: Statistisk sentralbyrå; 2008. Lastet ned fra: www.ssb.no/emn 30.08.09.
- Østerud, Ø., Goldmann, K., & Pedersen, M. N. (1997). Statsvitenskapelig Leksikon. Universitetsforlaget: Oslo.
- Aale, P K. (2009, 18. juli). Forsøker å bremse asylstrømmen. *Aftenposten*. Hentet 20.07.09. fra Aftenposten, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2546364.ece>.

Holdningsundersøkelse

Det er helt frivillig å besvare dette spørreskjemaet. Dersom du leverer utfylt skjema tilbake, anser vi det som bekreftelse på at du har gitt ditt samtykke til å delta i undersøkelsen.

Del 1

Mediene omtaler iblant såkalt illegale innvandrere. Dette er mennesker som søker beskyttelse eller et økonomisk bedre liv. Noen har fått avslag på opphold i et land, og kommer til Norge og søker på ny – noen ganger med falsk identitet. Noen forlater ikke landet etter avslag om oppholdstillatelse; enkelte skjuler også sin identitet/nasjonalitet slik at myndighetene ikke vet hvor de skal returneres. Andre kommer hit på vanlig turistvisum, men unnlater å reise ut etter at turistvisumet har utløpt.

Nedenfor finner du noen utsagn. Du vil antagelig være enig i noen av dem og uenig i andre. Det vi i denne studien er ute etter er graden av enighet eller uenighet. Punktene på skalaen ved siden av hvert utsagn tilsvarer følgende

Meget uenig	1
Litt uenig	2
Vet ikke	3
Litt enig	4
Meget enig	5

Sett ring rundt det svaralternativet som passer best for ditt synspunkt.

1 2 3 4 5	Illegale innvandrere må ikke få nyte godt av mine skattepenger
1 2 3 4 5	Våre skattepenger skal benyttes til å hjelpe illegale innvandrere
1 2 3 4 5	Det er nok plass i dette landet for alle
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere tærer ikke på landets ressurser
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere er en plage for landet
1 2 3 4 5	Det burde være åpne internasjonale grenser
1 2 3 4 5	Det er altfor enkelt å ta seg inn i dette landet
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere bør ikke motta sosialhjelp
1 2 3 4 5	Norge bør ta imot alle politiske flyktninger
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere som kommer hit og får barn i Norge bør få norsk statsborgerskap
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere koster Norge millioner av kroner hvert år
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere bør ha rett til sosialhjelp
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere er en viktig menneskelig ressurs
1 2 3 4 5	Staten bør betale opphold og utdanning for illegale innvandrere
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere bør ikke ha samme rettigheter som norske borgere
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere har også rettigheter
1 2 3 4 5	Det er ikke Norges oppgave å ta seg av folk fra andre land
1 2 3 4 5	Alle illegale innvandrere fortjener samme rettigheter som norske borgere
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere bør tvinges til å vende tilbake til sine hjemland
1 2 3 4 5	Illegale innvandrere må ikke diskrimineres

Del 2

De finnes ulike sider ved denne typen innvandring:

1. Selv om denne typen innvandring kan skyldes at innvandrerne søker bedre levekår for seg og sine, må slik innvandring uansett vurderes ut fra at de er **lovbrudd**.
2. Selv om denne typen innvandring representerer brudd på norsk lov, må slik innvandring uansett vurderes ut fra et **humanitært perspektiv** (det at innvandrerne søker bedre levekår for seg og sine).

Hvilken side la du mest vekt på da du besvarte spørsmålene i del 1? Sett kryss i passende sirkel.

Mest vekt på OOOOOOOOO Mest vekt på
lovbruddsperspektivet **det humanitære perspektivet**

Del 3

Kvinne ___ Mann ___ Alder ___ Studieretning _____

Er din mor født i Norge? Ja: ___ Nei: ___ Er din far født i Norge? Ja: ___ Nei: ___

Del 4

Linjen nedenfor er tenkt å representere det politiske landskapet fra høyre til venstre. Vær vennlig å sette et merke på det stedet du tenker at du politisk sett står

Venstre ----- Høyre

Holdningsundersøkelse

Det er helt frivillig å besvare dette spørreskjemaet. Dersom du leverer utfylt skjema tilbake, anser vi det som bekreftelse på at du har gitt ditt samtykke til å delta i undersøkelsen.

Del 1

Mediene omtaler iblant såkalt ulovlige innvandrere. Dette er mennesker som søker beskyttelse eller et økonomisk bedre liv. Noen har fått avslag på opphold i et land, og kommer til Norge og søker på ny – noen ganger med falsk identitet. Noen forlater ikke landet etter avslag om oppholdstillatelse; enkelte skjuler også sin identitet/nasjonalitet slik at myndighetene ikke vet hvor de skal returneres. Andre kommer hit på vanlig turistvisum, men unnlater å reise ut etter at turistvisumet har utløpt.

Nedenfor finner du noen utsagn. Du vil antagelig være enig i noen av dem og uenig i andre. Det vi i denne studien er ute etter er graden av enighet eller uenighet. Punktene på skalaen ved siden av hvert utsagn tilsvarer følgende

Meget uenig	1
Litt uenig	2
Vet ikke	3
Litt enig	4
Meget enig	5

Sett ring rundt det svaralternativet som passer best for ditt synspunkt.

- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere må ikke få nyte godt av mine skattepenger
- 1 2 3 4 5 Våre skattepenger skal benyttes til å hjelpe ulovlige innvandrere
- 1 2 3 4 5 Det er nok plass i dette landet for alle
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere tærer ikke på landets ressurser
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere er en plage for landet
- 1 2 3 4 5 Det burde være åpne internasjonale grenser
- 1 2 3 4 5 Det er altfor enkelt å ta seg inn i dette landet
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere bør ikke motta sosialhjelp
- 1 2 3 4 5 Norge bør ta imot alle politiske flyktninger
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere som kommer hit og får barn i Norge bør få norsk statsborgerskap
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere koster Norge millioner av kroner hvert år
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere bør ha rett til sosialhjelp
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere er en viktig menneskelig ressurs
- 1 2 3 4 5 Staten bør betale opphold og utdanning for ulovlige innvandrere
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere bør ikke ha samme rettigheter som norske borgere
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere har også rettigheter
- 1 2 3 4 5 Det er ikke Norges oppgave å ta seg av folk fra andre land
- 1 2 3 4 5 Alle ulovlige innvandrere fortjener samme rettigheter som norske borgere
- 1 2 3 4 5 Ulovlige innvandrere bør tvinges til å vende tilbake til sine hjemland
- 1 2 3 4 5 Ulovlig innvandrere må ikke diskrimineres

Del 2

De finnes ulike sider ved denne typen innvandring:

1. Selv om denne typen innvandring kan skyldes at innvandrerne søker bedre levekår for seg og sine, må slik innvandring uansett vurderes ut fra at de er **lovbrudd**.
2. Selv om denne typen innvandring representerer brudd på norsk lov, må slik innvandring uansett vurderes ut fra et **humanitært perspektiv** (det at innvandrerne søker bedre levekår for seg og sine).

Hvilken side la du mest vekt på da du besvarte spørsmålene i del 1? Sett kryss i passende sirkel.

Mest vekt på OOOOOOOOO Mest vekt på
lovbruddsperspektivet **det humanitære perspektivet**

Del 3

Kvinne ___ Mann ___ Alder ___ Studieretning _____

Er din mor født i Norge? Ja: ___ Nei: ___ Er din far født i Norge? Ja: ___ Nei: ___

Del 4

Linjen nedenfor er tenkt å representere det politiske landskapet fra høyre til venstre. Vær vennlig å sette et merke på det stedet du tenker at du politisk sett står

Venstre ----- Høyre

Holdningsundersøkelse

Det er helt frivillig å besvare dette spørreskjemaet. Dersom du leverer utfylt skjema tilbake, anser vi det som bekreftelse på at du har gitt ditt samtykke til å delta i undersøkelsen.

Del 1

Mediene omtaler iblant såkalt papirløse innvandrere. Dette er mennesker som søker beskyttelse eller et økonomisk bedre liv. Noen har fått avslag på opphold i et land, og kommer til Norge og søker på ny – noen ganger med falsk identitet. Noen forlater ikke landet etter avslag om oppholdstillatelse; enkelte skjuler også sin identitet/nasjonalitet slik at myndighetene ikke vet hvor de skal returneres. Andre kommer hit på vanlig turistvisum, men unnlater å reise ut etter at turistvisumet har utløpt.

Nedenfor finner du noen utsagn. Du vil antagelig være enig i noen av dem og uenig i andre. Det vi i denne studien er ute etter er graden av enighet eller uenighet. Punktene på skalaen ved siden av hvert utsagn tilsvarer følgende

Meget uenig	1
Litt uenig	2
Vet ikke	3
Litt enig	4
Meget enig	5

Sett ring rundt det svaralternativet som passer best for ditt synspunkt.

1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere må ikke få nyte godt av mine skattepenger
1 2 3 4 5	Våre skattepenger skal benyttes til å hjelpe papirløse innvandrere
1 2 3 4 5	Det er nok plass i dette landet for alle
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere tærer ikke på landets ressurser
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere er en plage for landet
1 2 3 4 5	Det burde være åpne internasjonale grenser
1 2 3 4 5	Det er altfor enkelt å ta seg inn i dette landet
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere bør ikke motta sosialhjelp
1 2 3 4 5	Norge bør ta imot alle politiske flyktninger
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere som kommer hit og får barn i Norge bør få norsk statsborgerskap
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere koster Norge millioner av kroner hvert år
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere bør ha rett til sosialhjelp
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere er en viktig menneskelig ressurs
1 2 3 4 5	Staten bør betale opphold og utdanning for papirløse innvandrere
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere bør ikke ha samme rettigheter som norske borgere
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere har også rettigheter
1 2 3 4 5	Det er ikke Norges oppgave å ta seg av folk fra andre land
1 2 3 4 5	Alle papirløse innvandrere fortjener samme rettigheter som norske borgere
1 2 3 4 5	Ulovlige innvandrere bør tvinges til å vende tilbake til sine hjemland
1 2 3 4 5	Papirløse innvandrere må ikke diskrimineres

